

15-мёш сұл тухать.

КАПКАН

„Чăваш Коммунă“ хаçат кăларать.

№ 9. Июнь. 1939 сұл.

КЕПЕР ЮСАМА ТĂРĂШМАН ЯЛСОВЕТ ПРЕДСЕДАТЕЛĖ

- Ак сёвек кёперё—шутсёр аван кёпер.
- Мён енчен аван?
- Никам тумасёр, йывăçсёр—хăмасёр, пулса тăнă.

Шарәх кун. Хәвел сүлө туперен Панкрат мучин сүтә сәмавар пекайтартатса курнакан кукшинә хәртсе пәхәт. Панкрат мучи, чам шыва үкнә пулин те, канма шутламасть. Чикмек хыс-сән чикмек авәтса лартат. Хирте ёслекең колхозниксем сине те пәхса илме ерәсместь вәл. Силәмленсе савар маччине сыпсәнакан сурчакә те ёсләме чармасть аңа. Ёслет Панкрат мучи. Тимләсе ёсленипе кәсә төпәнче ыртаткан чөләмә те манәса тухнә.

— Вай патәр!—терә хирте ёслекеңнисем патне шыв турттарақан колхозник Панкрат мучине.

— Спашипех,—таварчә аңа хирәс Панкрат мучи. Аңах пушне те сәкәлесе пәхмарә вәл ыйтаканни еңне.

— Панкрат мучи,—терә лешә,—әсә ку кил ырыәнне кам валли илнә?

Панкрат мучи хәвәртаха ответ пamarә. Тарласа хуралнә аллаппипе сәмкине шәлса илчә. Унтаң ял вәсәңче карта тытса сәвәрнә кил ырыәнә сине сәмсәң те ашшәң пәхрә.

— Ара, Вацсана авлантарас тетәп. Вацсан кил ырыәнә пулать ку,—таварчә ыйтакана хирәс.

Вара вәсен каласәвә сәкәңпа ләтрә. Аңах Панкрат мучин есә пәтмерә. Е вәл сәнә ырыәнне сухалат, е йәрансем купалат, е йывәс лартат, е сүмәр хыссәң сыснасем кәрсә улмана чавасран сыхлат. Тәпәр чухне тата сәмәс куракпа витәннә сәр лаптәкә сине тәсәлса ыртат те, пәрер е икшер сехет чөләмне паклаттарса ыртат. Пәтәм кәмәлпа чөләм туртнә чух унәң сылтәм кусә яланах хупәнат. Сәк сәнә кил ырыәнә сине сылтәм кусә мач-мач хупса чөләм туртас йәла пурах вара Кукша мучин.

Колхоз бригадирәсем те аңа чәрмантарма пәрахрәс.

— Ара,—тецсә вәсем,—Панкрат мучи сүрт

лартма тытәңчә. Аңа колхозра ёсләме вәхәт та сук.

Вара Панкрат мучине колхоза ёсләме чәнми те пулчәс. Мучи хәяр тума пикенчә. Кәсәл сәнә ырыәнә сине хәярә те аванах пулчә кураңат. Хәш-пәр хәярәсем сысна сүри пысәкәш ыртацсә.

Панкрат мучи пасар кунхине хәяр сүтма кайнине курақан колхозницәсем:

— Ав мән чухлә укса-тенкә турә вәл кәсәл хәяр сүтса.

Сивәч чөлхеллә колхозниксем Панкрат мучине кусәнах:—Вацсана хәсәң авлантаран?—тесе ыйтатчәс.—Авланасси авланә те-ха, ачи вуниккәре сәс,—таваратчә ыйтакансене хирәс Панкрат мучи.

Пәринче сәпла Кашкәр Кусми үсәрпе:

— Панкрат мучи арәмне авлантарат. Арәмә валли кил ырыәнә илнә,—тесе мәкәртатма пусланә, тет.

— Мәнле апла?—йәкәлтенә пулать сивәч чөлхесем.

— Мән мәнли: арәмне авлантармасть пулсан, пәртен-пәр ывәлне мәнле кил ырыәнә кирлә,—таварнә, тет сивәч чөлхесене хирәс лешә.

Кивә килә ырыәнәңче Панкрат мучин улма сачә пур. Панулмисем илемлә хәр пичә пек хәрелсәң, арамәпе пәртен-пәр Вацса ятлә ывәлне улма турама лартрә.

— Панулмине турас пулать. Килограмне 5 тенке сүтсан та ултә пин тупаш—терә вәл сәмсәң.

Арәмә те, ачи те, хәй те колхоз ёсә сине алә сулса, сәсә илсе улма пахчине утрәс.

Колхоз сәрәпе, ырыәнсәр усә курассине пәтересси сәңчен калақан постановленине вуланә чух Панкрат мучи тарәнәң та хурләхләң сывласа ларчә, тет.

И. Кашлинке.

МИШУК ПИЧЧЕ

Пирән колхоз ферми „Социализм“ колхоз фермипе әмәртса ёслет.

Пәре әпир унта кайрамәр.

Пире Михаил Васильевич хәй ёслекең ферма сәңчен тәплән каласа пачә, кәтартса сүрерә, пуринпе те паллаштарчә.

Питех те чаплә мән фермә! Пүртри пек таса, сүтә, ашә, ирәк. Тухас та килмест сысна витинчә. Ёләкхи улпутсем пекех саркаланса ыртацсә шур упа пек сыснасем. Пурнәс аван кунти сыснасем. Вәсемшәң свинарьсем тәрәшәсә: вәхәтра ситерәсә, ёстерәсә, тасатасә. Ку ферма ёсә ахал мар мухтасә, ыласә, хисепләсә.

Юлашкинчә, ферма ёсәсемпе паллаштарсан, Мишук пиччәрен хәй пурнәсәпе те паллаштарма ыйтрәмәр.

Мишук пичче киләшрә. Шуралма пусланә лапсәрка сухалне сәтәрсә илсе, калама пусларә.

— Әпә сире, хәвәр ыйтнине, хамәң пурнәсәмпа есәмсем сәңчен пәчәк отчет туса парам,—терә Мишук.—Аса илес килмест ёләкхине. Ёләк пирән валли халхы пек шул аләкәсем усә пулман. „Пурнәс шул“ тәкен шулта сәс вәренме пултарнә әпир. Сәкәр сүла ситсенех „выләх-чәр-

ләхсене пәхма вәрентәкен шула“ вәренме кәтәм. Вәренмелли пособисем тәләнмеллисәмчә—мәйракаллисем те, мәйракасәррисем те пурчә, чәрәскерсәмчә, ячәсемпе каласан: сурәхсем сыснасем, енесем, качакасәм. Пәр сәмахпа каласан, чәрә кәнекесем—чупакан, сикәкен, ёсәкен макәракан кәнекесем. Аләра, шәвәртнә карандаш ырыәнне, хәләхпе вәсләнә вәрам чәпәрккаччә Ку наукана вәренмелли ырыән—пәчәк шул мар—аслә уйчә. Заняти уйра, усә сывләшра, хәвел тухнә чух пусланатчә те хәвел ансан пәтетчә. Ахал сәмахпа каласан, кәтүсә профессине алә сәвәрсә илтәм. Профессионал—кәтүсә пулсә тәтәм. 25 сүл хушши ку ёсә муталанса пурәнтәм. Сәкә маншәң чәнах та „аслә шул“ пулсә тәчә вара. Ялти пуянсене—„ыра сәңсен“ кәтегоринче тәракансене—курайми туса вәрентрә. Ёләк вәсенчә туснә мәшкәла учета илсе пынә пулсан, тәләнмелле картина пулчәчә. Аста та пулин пуянсене хирәслерех калас пулсан, сәвара та устармасчәс вәсем. Хам сәварәмпа хам хуса марччә.

— Пирәнпе каласмалла-и сан... Кәтүс... Кайса калас сыснүсемпе, сурәхүсемпе, енүсемпе е кача-

кусемпе—пирён выльахсемпе. Вёсем, кямалёсем
пулсан, итлѣс сана... Эс вёсен королѣ вѣт. Ха-ха
ха!.. Епле асла чина лартнѣ эпир сана. Санѣн
уншѣн хѣпѣртемелле. Ха-ха-ха!.. Король.. Выльах-
чѣрлѣх королѣ. Пирѣн кѣтѣн верховный коман-
дующийѣ... Ха-ха-ха!..

Халѣ карчѣкпа савѣнса ѣсѣ пурѣнатпѣр. Район-
ти колхоз шукулѣнче ѣса туптарѣм—выльах-чѣр-
лѣх ѣивчен калакан наукѣна вѣрентѣм. Килте па-
тефон та, радио та, мѣн кирли пурте пур. Пер
ачи инженер, тепри—командир. Виѣсѣмѣшѣ—бри-

гадир. Ёлѣк сысна пѣхнипе пуѣнсенчен мѣшкѣл
ѣсѣ курнѣ, халѣ мана ѣав ѣѣшенѣх чапа кѣларчѣс.
Районти чи паллѣ свинарь теѣсѣ мана.

— Санѣн пурте пур ѣнтѣ. ѣапах та мѣн те пу-
лиѣ ѣитменѣн туйѣнаймасть-и сана?—ѣйтѣрамѣр
чаплѣ свинарьтен.

— Мана мѣн ѣитмест-ши? Фермѣра сыснасен
шучѣ ѣителѣксѣрѣн туйѣнать. 250 пуѣ ѣсѣ пирѣн,
пилѣксѣре ѣитересчѣ, терѣ.

Вениамин Туртуш.

Сыхланман пуслѣх

— Василий Петрович, эсѣ Панкратова кассира илѣсшѣн. Кала-ха: унѣн ѣс-пуѣне аван пѣ-
летѣн-и?

— Пит аван пѣлетѣп, мѣншѣн тѣсен иртнѣ эрнере эпѣ унпа пѣрлѣ Канашран Шупашкара пѣр
вагонта ларса таврантѣм.

Самъртакан чир

И В А Н М У Ч И

Прилагателныйсем: „мәнтәр“, „күпшек“, „пирчек“, „нак“, „хулән“, „тачка“, „самәр“ тенё сәмахсем Семен Петрович Арланов чёрине ялан вёчёлтеттернё, „кашт туллирех“ тенё сәмахпа сёс килёшме пултарнә вәл.

Ара Арланов 7 пәт сурра яхән туртатъ, унән пит-кусё тулса ситнё уйах пекех ёнтё.

Самәр пулни Арланова май сук кўрентерет.

Самәрәлнәсем самәрланакан ўт-пў кўмерккине мёнпе сўхетем-ши, тенё шухәшсем пусран тухмассё.

Тусёсем әс панине итлесе, темиҫе кун хушши диэта тытрё: кулачә сине усламсу сёрсе сине те пәрахрё, сәра-эрех те ёсмерё, чей шывне те сәхәрсарах ёсме тытәнчё. Анчах ку режима нумаях чатса пурәнаймарё, поликлиникана чупрё.

Тухтәр әна ытлашши самәр пуласси мёнтен пусланса кайнине әнлантарчё.

— 70 килограмм туртакан сьнән 6 килограмм су, 14 килограмм белок, 3 килограмм кёл, 47 килограмм шыв пулатъ. Ытлашши самәр сьнән белок сахаланатъ, ун ырянне су нумай пулатъ. Ай-ай, йывәр әсё,—терё тухтәр Арланова тараса сьнчен антарса.—Сипленмесен авалхи халәхсен Силен ятлә турри пекех самәрәлса ларма пултаратән.

Унтан әшә кәмәллә тухтәр пирён эра пусланиччен 460 сул малтан суралнә Гиппократ врач самәр сьнсен ёмёре вәрәма пыманни сьнчен каланә афоризмсене аса илсе каласа пачё, апат-симёс—мён сине хушнине сёс сине каларё, физкультурәпа спорт вәййисемпе интересленме хушрё.

Семен Петрович гимнастика тумалли зала сўреме тытәнчё.

Гимнастика тумалли ункәсем, трапецисем, тараса пуканёсем Арланова ырханланас ёмёт кўрессё.

Ырәсла та, чәвашла та, французла та кёрешме вёренме тытәнчё.

Кисменпе ишмелли спорта хутшәнчё. Кимёпе ишсе Хусана карё.

Хусанта трамвай сине ларсан, Арлановран кондуктор икё ыряншән билет укси илесшён пулнә.

— Әсё икё ырян йышәнса ларнә!—тенё кондуктор.

Сакна илтсенех Арланов физкультурәпа спорт сине шанми пулатъ.

— Тухтәр хушнине итлесе пёр эрне ытла спортпа тата физкультурәпа муталанатәп. Усси курәнамасть,—шутласа илет Арланов.

Пёр эрне мар, уйәхё уйәхёпе, султаләкё султаләкёпе физкультурәпа спорт вәййипе шәмшака тёреклетсе пурәнсан тин самәртакан чиртен пусёпех хәтәлма пулассине чухламарё. Хусантан тавәрәнсанах ёлөкхи пекех мён сьнес килнине сине, ниҫта тухмасәр пурәнма тытәнчё. „Домашняя гимнастика“ кёнекине кўршё ачине пачё.

Арланов самәрәлнәсем самәрәлса пыратъ, хырамё үснёсем ўссе чәмәрланатъ.

Местком әна Ессентуки курорта әсатрё. Диэта тытма юратманскер, курортран тавәрәнсан тата ытларах самәрәлма пусларё вәл. Пурте „пётнё сьн“ теме пусларёсә әна. Вара вәл:

— Ниҫта тухмасәр канцелярире ларниех пёрчё мана, яла тухкаласа сўренё пулсан, әпё аванах пурәнәттәм, тесе колхоза ёсleme кусрё.

Унтанпа тәхәр уйах иртрё. Тәхәр уйах ытла әна курманччё. Ёнер курсан уй тункати пек хытса карәм.

— Семен Петрович-ска! Маттур, маттур! Самәртакан чиртен мёнле вёсёрёнгён?—тўрех ытрам унтан.

Ара халё вәл каласан та ёненмелле мар улшәнса килнё: ёлөкхи пек шутран тухнә самәр мар, чух кёлеткеллё, сывә сьнни сән-пичёченех паләрса тәрәтъ.

— Колхозра унта, усә сывләшра ёсlесе ёшенкеленё хыссян, апат-симёс тата лайәхрах анатъ,—пусласа ячё Семен Петрович.—Мён сьнес тетён—савә пур. Диэта пәхәнман пирки, самәртакан чиртен хәтәлма малтан май пулмарё. Наркомместпром пуләшман пулсан, паян кунчченех самәрәлса пымалла.

— Наркомместпром?!—тёлөнтём әпё. — Йәнәш персе ятән пулас. Наркомместпром мар, Наркомздрав...

— Наркомздрав мар, Наркомместпром,—терё мана хирёс пўлсе Семен Петрович.—Колхоз правленийё мана пыл-хурчёсем валли вёллесем тупма кәларса ячё. Вёлле туянма района ситрём—вёлле сук. Тепёр района пытәм—вёлле сук. Теприне пытәм—унта та сук. Промартельсенче пултәм—сук. Таҫта та ситрём—сук. Чәвашпром-союзра икё хут пултәм—сук.

Кайран вёлле тәвакан артельсем пирён республикара пётёмпе те Вәрнарпа Канашра сёс пёрер пуррине пёлсен, Канаш урлә Вәрнара персе ситрём.

— Туянтән-и вара?

— Унта артельсем туinine туянма 100 сул кётсе пурәнмалла, мёншён тесен пирён Чәваш республикёче пыл-хуртсем, пирён колхозән кәна мар, пётёмпе 99 пин ама. Асәннә артельсен султаләкри заданийё сахал—1000 вёлле кәна. Шутла-ха, рамәллә вёлле 10 сула сёс пыратъ вёт! Наркомместпром сине шансан, вёлле хурчёсен вёллесёрех „ёрчемелле“.

— Апла әппин,—терём те пуса сёрелле усса тәтәм. Семен Петрович:

— Атә сётни хамшән усәллә пулчё,—терё, кусям унән сётёлмө тытәннә атти сине ўкнине асәрхасан.—Чирём варахән чака пусланине хам та сисмен. Мён чухлё сула май каякан автомашинсем сине ларса сўрерём, мён чухлё угрәм, сўренё хушәра хәш чухне сине те манаттәм. Сав хушәра сисмен сёртенех чир чакса пынә.

— Сывләху юсаннәшән тем пекех савәнәтәп. Сыв пул-ха әппин,—терём те, халәха ялан кирлө таварсем туса кәларас ёссем мёнле пынине пёлме, Чәвашпромсоюза кёрсе карәм.

- Сад та, пахча та сан пит пысак.
- Тата пысаклатмаллачѣ те...
- Мѣн чарчѣ?
- „Колхозсѣн обществаллă сѣрѣсене салатса пѣтересрен сыхланмалли мѣ-
рăсем сѣнчен“ йышăнна постановлени чарчѣ.

Џёнё хулари кивё этем

Г. Савгай

Бăтам Атăл таврашёнче, Чаллапуç районёнче ёнё Таяпа ятлă ял пур.

Пёрреччен ёç умён çак ял сыннисем урама тухса ларнă та, хёрсе кайсах каласса ларасçё.

— Янаула нимён те ёитмест. Унта пур те тулă кулачи ёиесçё. Майсăр пуян вёт вăл Янаул ёёршывё. Каяс пулсан çаванта каймалла ёслемешкён,—тет пёри.

— Сибирь пек пуян ёёршив тёнчипе шырасан та тупаймăр эсир. Ман шутпа кайса-кайса, Сибирех ёитмелле. Урăх нимён те мар,—тет тепри.

Виçсёмёш те сăмахсăрах лармарё.

— Сахалин! Вот аста каймалла, каясах тетпёр пулсан.—Çакнашкал пулчё кун сăмахё.

— Кунта та пурăнма начар мар-ха та. Колхозра тырă анăсса пулать, сапах каяр-ха,—тет тепри.—Ёнё хуласем тума та сынсем сахалах мар кирлё вёт!

— Ман пуçана виçё сул Камчаткара пурăнать. Темисё сыру та сырчё ёнтё. Хай патне йăхăрать. Мён кирлё, çав пур, тет. Рабочисем унта икшер-виçшер пин манет илесçё тет уйăхне. Мануфактура таврашё мён чухлё кирлё—çаван чухлё парасçё. Чан хаклă таварсене чан юнё хакпа сутасçё тет тата. Айтăр Камчатканă!—çапла сăмах татрё юлашки.

Çакан хысçан Таяпа сыннисем хатёрленме тапратрёç. Каланă сăмах ёирёп пулчё çаксен. Кёркунне тырпул вырса, аван çапса пётерсенех сула тухса кайрёç.

Владивостока персе ёитнё çаксем. Халиччен тинёс курман сынна тинёс чăнахах хăрушлăн туйăнать пулё çав. Камчатканă 10—12 талăк хушши пăрахутпа тинёс урлă каймалла вёт-ха.

— Пулмасть манран çаванта таста хăямат ёитиччен шыв тарăх сўреме. Кунти ёёр синче ёç ёитмен-и мён?—терё пёри.—Каймастап эл унта.

— Манран та унта кайса пулмасть. Владивостокрах ёç пур пулё-ха,—терё иккёмёшё.

Камчатканă кайма пăрахсах пурте Биробиджана сул тытрёç пирён Таяпа сыннисем, пёр пин сұхрама яхăн кăялла.

Биробиджан сăмрăк хула. Вăл сём вăрманта, сопкасем хушшинче ўссе ёитёнет. Сулран-сул, кунран кун ўсет ёнё хула. Пёлтёр вăрман кашласа ларнă çак вырăнта, кăсал 3—4 хутлă сұртсем ёитёнеçсё. Чётренсе таракан шурлăхсене типётесçё те, тункатисене трактăрсемпе кăкласа тип-тикёс те яп-яка площадкăсем, урамсем тăвасçё.

Пирён Таяпа сыннисем те майсăрах юратса пăрахнă çак ёёршыва, килнё-килменех вёсем ак çапла каласса та илчёç:

„Биробиджанра пурăнма начар пулас сұк. Çăкăр-тăвар ёителёклё, кёпе-тумтир кирлё таран, вутти-шанки йёри-тавра: кас та сунтар, кас та сунтар“...

Калашлех, мён кирлё, вăл пур çак хулара. Анчах сын ёитмест. Фабрикасем тумалла—сынсем кирлё. Шкулсем тумалла—сынсем кирлё. Таяпа сыннисем килнё-килменех çакна лайăх анланчёç Вăрман касма сынсем кирлё. Пёр ёёрте пысăк ук-

çа тўлесçё, тепёр ёёрте тата пысăкрах. Унта та ёç пур, кунта та ёç пур.

Эпир, пёр ялтан килнёскерсем, пурё пёрле ёç-лёлёр, юлташсем,—терё пёри, Белов.—Юрать пулё вёт?

Килёшрёç. Фанера туса каларакан завод тума пуçанчёç пирён Таяпа сыннисем. Пёр кун ёслесçё, иккё, виçсё. Йёри-тавра тылапуçси кăна çак вырăнта. Тылапуçсисене тасатрёç, ёёре тикёслерёç. Унтан заводан никёсне хума пуçларёç. Завод куç умёнчех сұралать, ўсет.

— Кăсалтан рабочи пулатăп ёнтё,—тет пёри, Антонов ятлăскер.—Рабочисене мён кирлё—Фабрика лайăхрах ёслетёр. Ёç анăслăн пулса пытăр. Пурнăç саванăслă та ёителёклё пултăр,—çакă кирлё. Çак инçетри ёёршыва килнёскер, тымар ярсах пурăнасчё-ха. Калле-малле сўресе вăхата та ирттерместёп, укça та тăкмастап...

Килёштерсе ёсленё чухне пурнăç яланах анса пырать. Пирён Таяпа сыннисем те лăпланса ёслесçё ёнё хулара.

Пёр султалăк пурăнсан, çаканта ёслекенсен ёсё лайăх курăнма тытăнчё: хула асланчё, хитреленчё, фабрикасен трубисем сара тётём каларса мёкёрме тытăнчёç. Йышё ўсет. Ёсё анăслăн саралать. Белов, Антонов тата ытти рабочисем те малаллах каясçё. Малтанах пурте пекех пёр шутраччё. Каярахпа пёри бригадир пулса танă, тепри—десятник, виçсёмёшё—мастăр.

Биробиджан халăхё ёсё кёр тухать те вăй парса ёслет. Таяпа сыннисем те кая юлмарёç. Вёсем ханăхса ёитрёç хулара пурăнма. Завод кăшкарсан ёсё каясçё те, завод кăшкарсан ёсрен таврăнасçё.

— Айтăр пурё пёрле пуханса пёр ёёрте пурăнас!—терёç сынсем.

Каларёç—турёç. Пурё пёрле пуханчёç те Биробиджанран икё сұхрамра хула тулашёнче пёр ял пуçарса ячёç çаксем. Ялне „Ятсăръял“ терёç. Сұртсем лартрёç, выльăх-чёрлехсем туянчёç. Пурăнасçё.

Кётўре пёр ёни варвиттилё пулсан, пётём кётёве варалать тенё сăмах пур авалтанах. Çакнашкалах пулас çав этемсем хушшинче те.

Биробиджанри рабочисем хушшине пёр этем пырса ермешнё—Власов Мёкёте ятлăскер. Пынă та, вăл вёсен кайăк майлă вырăнтан вырăна куçма тапратнă. Малтан хăма сұрма тытăннă Мёкёте. Пёр уйăх ёслесен пăрахнă вăл ёсё—урăх ёёре куçнă, конюха. Икё-виçё ернерен конюх ёсё йăлăхтарса ёитёрнё Мёкётене. Пăрахать те, вăрман касма каять çакă.

— Мён кашни уйăхра вырăнтан вырăна сўретён çак эсё, Мёкёте?—терёç çакна.

— Ара пулă тарăнарах юратай, этем лайăхраха пахалать,—тесе хучё çакă.

— Летун, теçсё апла тăвакансене...

— Теçсё те пулё çав...

Сăмахран питех аптраса тăмасть Мёкёте. Сăмахран сёç мар, ыттисенчен те çаплах вăл. Ёсрен таврăнсан яланах шур кулачă илет хай, пёрер кило. Илет те, тўрех сётел хушшине ларса авăртма тытăнать кулача. „Атте, кулачă пар-ха“ тесе

икё ачи йӕланса тӕраццё ашшё умёнче. Мёкёте вайлӕ аллисемпе пёррех сулайса сире-сире ярать ачисене.

Пустав таварсем туянма тесен, татах маттур вара ҫак сын. 20-шер, 30-шар метр таран туянать вӕл мануфактура.

Илсе тавранать те вара, тӕрех арчана персе чикет. „Атте, мана кёпе ҫелетсе парха“ тесе йӕлӕнан ачисене сӕмах та устармасть ҫак Ятсӕръял ҫынни. Арӕмне те итлемест вара вӕл. Яланах хайӕн пуҫне мён пырса кёрет—ҫавна тӕвӕть.

Варман касас ёҫ питех „ҫӕмӕл мар“ пулас. Пӕрахнӕ та тухнӕ унтан пирён паллӕ этем.

— Мёкёте, эсё татах килёштереймерён мар-и? —терёҫ ҫакна Ятсӕръял халӕхё.

— Тумтир ҫетёлет унта. Эпё пёр майлӕрах ырына каяс тетёп-ха.—ҫапла тавӕрчё вӕл.

Нумаях та иртмен, пирён Мёкёте хайне валли „ҫӕмӕл ёҫ“ тупнӕ. Пасара тухнӕ та сехет йӕтса ҫӕрет. „Сехет, сехет кам туянать—ҫав телейлё пулать. Таварё хаклӕ, хакё йӕнё. А, ну!“—шарт-та-шарт ҫапла кастарать хайхискер.

Пит нумай та ҫӕреймен пулас пирён Мёкёте. Милиционер пырать-тытать те ӕна, тӕрех милици тытӕмне ҫавӕтайса каять.

— Ку мёнле сехет?

— Чип-чипер сехетех-ҫке,—тет Власов.

— Аҫтан тупрӕн?

— Туянтӕм...

— Камран?

— Пёр этемрен.

— Апла пулсан мёншён сутатӕн?

— Укҫа пётсе ҫитрё. Ача-пача ыҫӕ ларать...

— Ку санӕн ыӕрланӕ сехет. Унӕн хуҫи акӕ, теҫҫё те милицире, сехете тытса илсе хуҫине тавӕрса парасҫё. Кунсӕр пуҫне штраф тӕвасҫё хайхискерне.

Ятсӕръяла тавранать те Мёкёте, сурсах ятлаҫать. „Пурнӕс-и ҫак. Йӕне илнё сехете хакла сутма памасҫё! Паянтан пурӕнас ан пултӕр кунта. Ыранах тухса каятӕп!“ тет.

Тепёр кунах арӕмне, икё ачине илет те Власов—вокзала.

— Чӕн лайӕх пурнӕс вӕл Атӕл таврашёнче. Таяпанах каятӕп!—тесе калаҫса ларать вӕл станцире.

Кёҫ поезд персе ҫитрё. Мёкёте арӕмёне ачисене вагон ҫине ырынастарасшӕн ҫӕрет. Начальник патне пырать. „Начальник юлташ,—тет вӕл, а начальник юлташ,—ҫичё талӕк ёнтё поезд ҫине лараймасӕр пётём семьепе вокзалта ларатӕп. Неужели вара ачасене ҫакӕнтах хён кӕтартса вёлерес ман, а? Поезд ҫине ларма хут ҫырса парсамӕр...

— Билет пури?—ыйтать начальник ашӕ кӕмӕлла.

— Ҫук ҫав. Билет памасҫё.

Станци начальникё хут ҫырса парать ҫакна. Кассӕран черетсёрех билет илмелле хут.

— Васса,—тет Мёкёте хайӕн арӕмне.—Атя часрах, мёскер лӕпланса ларатӕн эсё тымар янӕ пек. Ҫыпӕсса лармастӕн пулё вёт?

Хӕппӕл-хӕппӕл тапранать те семьепе, вагон патне пырса тӕрса кондуктора йӕланать:

— Кондуктор юлташ! Акӕ пӕхӕр-ха: начальник мана тӕррех билет илмелли хут пачё. Тархасшӕн лартӕр-ха ман семьепе. Ахальшёнӕпё ҫак вокзалта 15 талӕк ларатӕп ёнтё. Эп кассана чупам, билет илмешкён...

Кондуктор та ашӕ кӕмӕллӕ ҫын пулчё. Вӕл Власӕвӕн арӕмёне ачисене вагон ҫине ырынастарчё. Ҫав вӕхӕтра Мёкёте кассӕ умёнче билет илме тесе тӕракан халӕха урлӕ-пирлё сире-сирех кассир умне пырса тӕрать.

— Миҫе билет?—тет кассир.

— Икё билет.

— Хӕш станцине ҫитиччен?

— Чаллӕ-пуҫне...

— 250 тенкё пар часрах.

— Ытла нумай-ҫке!—тет Мёкёте.—Вара ман билетшенех 250 тенкё тӕлеме тивет-и-ха?

— Эсё калаҫса вӕхӕта ан ирттер-ха, юлташ, теҫҫё ҫакна ыттисем.—Илетён пулсан ил те, тух часрах.

— Илёр хӕвӕр!—тесе хучё хёрсе ҫитнё Мёкёте. Кассӕ умёнчен билетсӕрах тухрё. Шӕп ҫав вӕхӕтра звонок пачёҫ.

— Мёкёте! Мёкёте тетёп!—тесе кӕшкӕрса ячё вагон алӕкинче тӕракан Васса. Анчах Мёкёте вокзалтан тухмасть те.

Кёҫ поезд тапранса та кайрё. Арӕмёне икё ачи поездпа хёвеланӕшнелле—Таяпа енелле кустарчёҫ. Паллакан ҫынсем Власӕва сырса илнё те ятлаҫҫё.

— Эсё арӕмупа ачусене билетсӕр, пёр пус укҫасӕр, тата пёр татӕк ҫӕкӕрсӕр лартса ятӕн-ҫке. Часрах скорӕй поезд ҫине ларса хӕваласа ҫит! Выҫӕ вёлеретён вёт семьенал.

Тепёр виҫё кунтан ларса кайнӕ вара Мёкёте. Таяпа ҫыннисем пайтах хёрхенчёҫ унӕн арӕмёне ачисене. „Васса икё ачапа мёнле ҫитё ёнтё. Эх, ку кулатник Мёкётине! Арҫын тесе пурӕн ёнтё ҫав ҫынпа!“—ҫакнашкал час часах калаҫнӕ Ятсӕръялта. Икё уйӕхран Ятсӕръяла ҫыру персе ҫитрё. Вуласа пӕхаҫҫё те—Мёкётерен хайхискер.

... „Ну, Биробиджанра пурнакан ялӕйышем. Сире пёр-виҫ сӕмах пёлтерес терём. Эпё киле пит лайӕх ҫитрём. Пёр пин те пиллӕксёр манет чӕнкӕлт укҫа ҫитертём. Тӕррех ёне туянтӕм 70 манет парса. Ытти укҫа халь хам ҫумрах—тыткаламалӕх пур. Пурнӕҫа ничево пурӕнатӕп. Арӕмпа ачасем хамран 10 кун каярах персе ҫитрёҫ. Пурте ырӕ, сывах халё. Васса та билетпах килнё пулсан укҫа нумай пётетчё.

Ачасем киле ырӕ-сывах ҫитрёҫ. Пёр ачи киле ҫитсен сасартӕк чирлесе ўкрё. Климат килёшмерё пулмалла. Ну, халь пурне те салам ярап. Ҫитес ҫул татах вербоватсӕ туса Биробиджана пырас тетёп. Унта пыма укҫа парасҫё...

Микита Власов“.

Биробиджан хули—ҫенё хула. Мёкёте пек кив этемсене хисеплемест вӕл. Ятсӕръялсем те килех темерёҫ ӕна. Кирлё мар унашкал сулланса ҫӕрекенсем. Пёр кайнӕскер ан килтёрччё, таси паха,—терёҫ.

Петтук Петёре ас парать

Н. М. ВОЛКОВ

Ләпкән пурәнәтче Петтук Петёрен пәчәксә семьи. 60 сұлхи Петёре 19 сұлхи ывәлә Якку колхоза ирех ёсleme каясә, Кәльтук кинемей килти ёсене тирпейлет, ыльәх-чёрлөх пәхәт. Кәсхине вара виçсәшә те сәтел хушшине кәрсә ларасә те, суркуннехи хәвел ашшинчи кәвакар-чансем пек, кәмәллә каласу пусласа ярасә.

Анчах пәр кунхине сак ләпкәләх пәсәлса кайрә. Райкомран килнә юлташ колхозниксен пухәвәнче партин XVIII съезчен решенийёсем шинчен доклад туса панә хысән, вунә колхозник, вәл шутра Петтук Петёрен ывәлә Якку та, промышленноса ёсleme кайма кәмәл тытнә.

Петёр пухуран сәлхуллә таврәнчә. Кәльтук кинемей ыйтса пәлесшән пулчә, — анчах Петёрен шәвәртерех суhalә чәтренине асәрхарә те, чәнме шутламарә. Ку суhal чәтрени Петёр силеннине пәлтерет мән.

— Хәй асәне хәтланатъ-ха, тәнче курман, макә-расси килет пулә, — терә Петёр, урайне лачлат-тарса сурса.

— Мән пулчә тата, старик? — хыпәнса ўкрә Кәльтук.

— Хулана каять, мур илесшә!

— Кам?

— Якку! — терә Петёр. Хәй табак хутаçсине кәларнә та, чәләнне хутаç ашне кутән чиксе, ча-пәка унталла-кунталла тәртет.

— Пәр-пәр япала илме кайма шутлатъ-и? — ыйтрә Кәльтук.

— Сук сав, ёсleme каясшән.

Кәвакарчән йәви пек ләпкә суртра кәсхине тә-вәл кәрленә пек туйәнчә. Яккәва килтисем апла та, кун пек те ўкәтлөсчә, анчах вәл хәнк та ту-масть.

— Призыва кәтәм, сирән пирки льготә пачәс, Канашпа Шупашкар хушшинчи чугунсула тума каяс тәнчә, килте ёслекен сук тесе ямарәр мана. Халә әсир иксәр мар, пәтәм яләне те тыт-са чараймастәр. — терә Якку.

— Уру сине ёне пусман та, терә Петёр.

— Ёне мар, хутъ те слон пустәр, — ответлерә Якку.

— Ситес кәркунне кин кұртме шутланәччә, — терә Кәльтук кинемей, куçсене сәнни вәсәне шәлса.

Виçсәмәш кун ир. Якку хәйсен киләнче юлаш-ки хут апат снет. Амәшә пәтавка сурә кәрекен миҳә ашне сәкәр, чытнай, кукаль, типәтнә аш, сү, сәмарта, чәкәт тата ытти тем-те-пәр симәс тул-тарать.

Тәрах сак шинче ларакан Петёр хәйән вәрәм сү-ла каякан ывәлне ас парать:

— Тәнче сине малтанхи хут тухса каятән. Әпә те 30 сүл ёлөкрех аннүне пәчөк ачапа хәварса тухса кайрәм. Хальхи пурнәс пулсан, вәлерсен те каяс сук, ун чухне высә пирки кайма тиврә. Кур-тәм вара хула мәнлине. Кайнә чухне сын әвәр-лөхчә, киле тавәрәнсан, аннү те паллаймарә. Во-о! Әсә мәнле тавәрәнассине пәлместәп, анчах килти сәкәра аса илән-ха. Халә ман сәмаха итле: стан-цана ситсен кәсьюсене, хутаçна икә куçпа сыхла, самантрах вәсәртсе кайма пултарәс. Йәпәлтатакан

сынсенчен аякка тар, часах вәсем „симәс картус тә-хәнтарса“ хәварма пултарәс. Сынсем ларса сүрекән пуйәс сине ларса кайма ан сун, унта укәсә тўлет-тересчә. Пәренесем тиенә вакун сине ларса кай-ма питә лайәх. Никам курман чухне йәпшәнса хәпаратән та, шәши юсә пек сәс пәхса пыратән. Каян та каян малалла. Е унти начальниксем кур-сан, усалскерсем, тўпелеме те пултарәс, әсә вара е ухмаха хыв, е чәлхесәре пер, рас сүла тухрән пулсан, тўсес пулатъ. Пароход сине ларма сә-мәлрах вара. Пуçунти картусна, сирин пиншакна кутамку ашне чиксе хур, унтан сын хушшине кутамкуна сәртенсәтәрсә кәр, сәварупа мәйәр, е хәвелсәвәрнәш шинә пек ту. Вәсем вара, ку сын пароход ашәнчен тухнә та, каялла кәрет, тесе шутлөсә. Пароход ашәнче пытанса пымаллисем нумай вара: пичке-шетниксем, ешәксем, вәрен куписем тата ытти те пур. Әсә тикәт пичкисем хушшине кәрсә лар, унта шәршә пирки никам та пырас сук. Брезент тавраш пулсан тата аванрах: кушак сүри пек йәпшәнса сәс пыратән.

Хула ял сыннине ашшән кәтсе илмест, хам кур-нә. Пәр сәре пыратән—унта ёс сук, тепәр сәрте—хәйсен те сын ытлашши. Әсә десятник тиекән сынна шыра. Усал сынсем вәсем, анчах сү сәр-сен, сухари те сәмселет. „Мән кирлә сана? — тет вәл. „Ёс шыратәп, ыра сыннәм“, тетән. „Сансәр та ытлашши“, тет вәл. „Ыра сыннәм, ёмәр-ёмәр саншән кәл тәвәп“, тетән, унтан ана кәленнә пек пулса, пәр виçә тенкә чәмәртанә алләна чәсатән. Вәл вара сәвәнтах чәх ами пек кәкәлтатма пуслатъ. Во! Укәсә чул хушшинчен тухатъ, сәвәнпа та ана тытма, пухма пәлмелле. Яка тумлә сынсене тәл пулсан, куçна урәх енелле сәвәр. Урам кәтес-сисенче, сырма хәррисенче кивә пушмаксем, ка-лушсем тәл пулсан, ан вәсәрт, калуш тәпне сә-ленә сәпата пәр уйәха ытла чәтатъ. Хупах таврашә асәнта та ан пултәр, ёсме вәренсен пуçупах пә-тетән. Хәшәсем театрсемпә цирксене камит кур-ма чупасчә, әсә вәсем сине сәвәнса та ан пәх. Чул хушшинчен хәссе илнә укәс-тенке аста кил-нә унта сапалама юрамасть. Куçа мән курәнәт—ана илсе сәнесишән ан сун. Сәкәр әрне сәмелә-хех илсе хур, — типнә сәкәр вәл перекетлә. Ас-тан та пулин пәчөк чугун тупса, хәваттертех пә-сәрмелле ту...

Петёр хәйән ывәлне тата темән шинчен калас-шәнчә, анчах Якку итлемесәр ларнине асәрхарә те, каласма чарәнчә.

— 22 сүл каярах шәлса ывәтнә пурнәс шинчен каласа патән, — терә Якку.

— Әпә хам курнисене каласа патәм, — ответ-лерә ашшә.

* * *

... Тата виçә әрне иртсен почтальон Петтук Петёрене сыру тыттарчә. Кәльтук кинемей шы-ланнә куçсене шәлма пусларә, Петёр ёнисе хысәт. „Каялла таврәнма сүл укәсилөх ыйтатъ пулә, пушмак пәрәва сутма тивет“, тесе шутла-рә вәл. Унтан арамне хәйпә юнашар лартса, ывә-лә янә сырава вулама тытәнчә:

„Сыва-и, юратна атте-анне!

Чан малтанах сирё пите пысак салам яратап. Атте калани чёрне хури чухлэ те чана килмерё. Пёрене тиенё вагон шинче мар, кунта Уралри хулана ситичченех чапла вагон ашёнче, семсе вырэн шинче ларса, сыварса, саванса килтёмёр. Пиртен пёри те пёр пус сул укши тўлемерё, пурне те завод шучёпе тўлевсёрах илсе кайрёс. Хамар ситнё кунах бригадир-десятникпе тёл пултэмёр. „Ыра сыннам, ёмёр-ёмёр кёл таван“ темелли пулмарё, вёл пире ёсleme килнёнён хай сав тери пысак тав турё. Калуш тёлё те кирлэ мар. Тепёр кунне пире вёрсёнё ата, шалавар, комбинезон пачёс. Хулипе хунарпа шырасан та калушпа пушмак сётёкёсене тупайман, — утиль-сырьё кантурён агенчёсем пёрне те алёран вёсертмёсё. Эсё пёчёксё чугун тупма хушнэччё. Кунта чугун нимёне те кирлэ те мар. Столовыйрамён сиес те нё—сав пур. Ку столовайри котлетсене, бифштексене тата ытти тутла симёсене сисен сирён

те янах тёрэх су юхмалла. Тата сакна сыратап, анне ман хута с ашне икон чиксе янэ, эпё ана драмкружока, спектакль лартна чухне усэ курма патам. Драмкружок членёсем куншан аннене хытэ тав турёс, анчах пёчёккине сёс парса янэ, терёс. Атте мана театрсене кайма хушмарё, анчах кунта ун пек тума сук. Профсоюз комитечё хай укшипе темице хутчен пире театра, кинона, цирка, музейсене ячё. Эх, сирён пуласчё кунта!..

Юлашкинчен сакна сыратап: хамар ялтан килнисем эфир пурте вёренетпёр, эпё ёсрен таталмасарах шоферсен курсне сўретёп. Тата сырасанччё те, анчах халё вэхатэм сук, парти историйё шинчен лекци итлеме каятпёр.

Ку сыруран сыва юлатап. Якку“.

— И-и старик! — терё йал кулса ларакан Кальтук кинемей.

— Эккей, — тет Петтук Петёрё.

Унан сухалё халё ёнтё тарэхнипе мар, саваннипе чётреме тытанчё.

С а в а с к а с ё

Иван Малгай

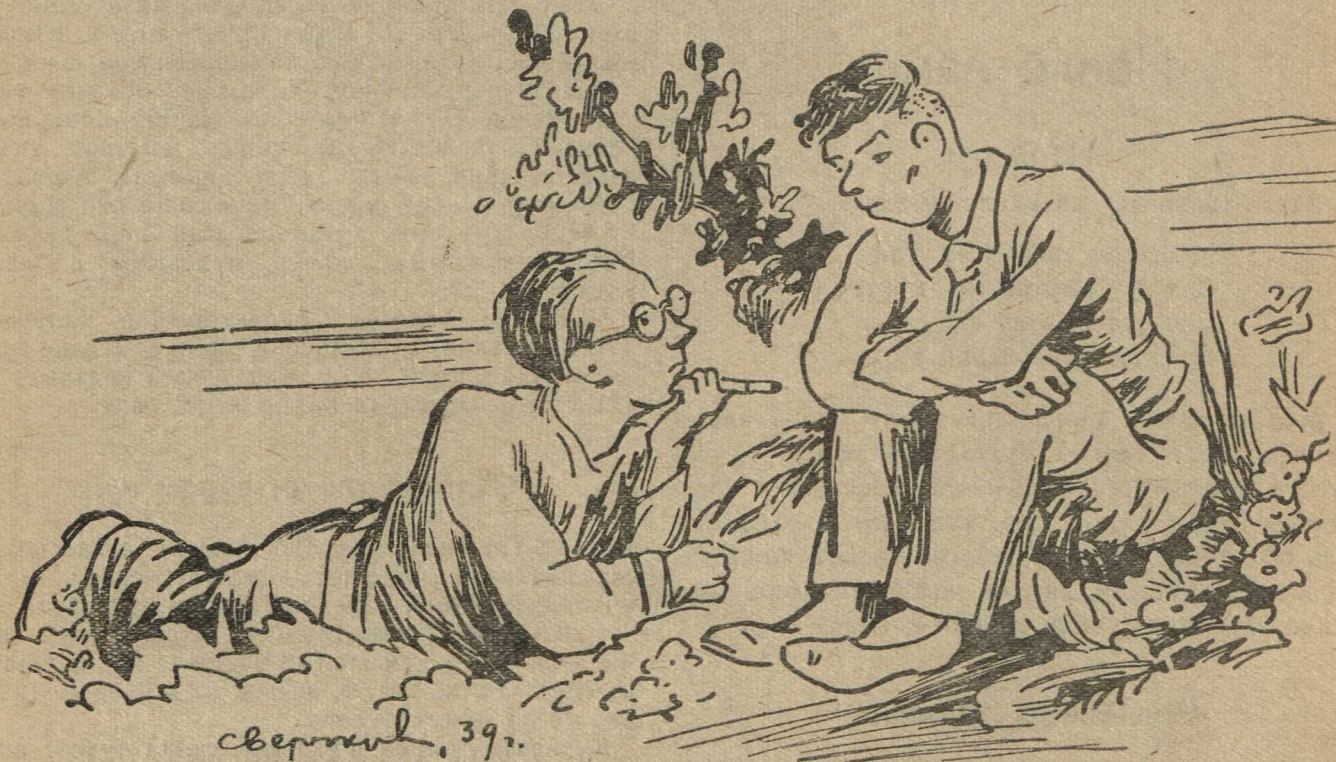
Эс мана каларын:
„Пулэпэр пёрле
Сут хёвел ансассан,
Ка с пулсан, сёрле“.

Тем пекех эп кётрём.
Атёл хёрринче.

Пёрмаях шутларам
Эпё сан шинчен.

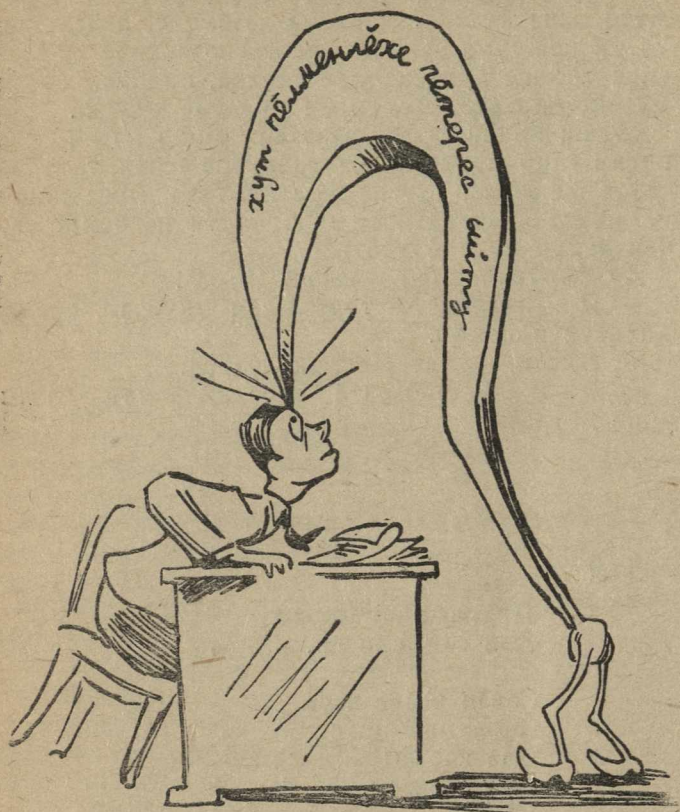
Саван кёске касё
Карё ман иртсе.
Сав кас сыраймарам
Эпё савасем.

Сивё янэ пирки

— Ёнер прогул тунэшан начальник ман сине пит нумай сивё ярсаччё. Куратан, авэ паян, выходной кун, хёвел ашшинче те ашанаймастап.

Хут пѣлменлѣхе петереймен районта

— Ай—ай! Ыйту чăнахах сивѣч иккен!..

Йѣплѣ сѣмах

Йѣрѣ сун

Халѣх сѣвинче акѣ мѣнле каланѣ:

„Улѣхрѣм кайрѣм ту сине
Сич сун ыртнѣ юр куртѣм.
Сич сун ыртнѣ юр сине
Мерчен кайѣк йѣрри пур...“

Мерчен кайѣк йѣрри мар пуль, Лаш-Таябари (Елчѣк р-нѣ) сельпо бухгалтерѣ пулса ѣслеме документсене тѣрѣслемесѣрех йышѣннѣ И. А. Григорьев йѣрри пуль. Пѣр кун ѣсленѣ хысѣнах ѣна 500 тенкѣ укѣа тыттарса Хусана командировкѣна янѣччѣ те, каялла тавѣрѣнман вара вѣл. Йѣрѣ хѣш сѣрт сунѣпе кайни те паллѣ мар.

Вилнѣскер „суралнѣ“

Авалхи чѣвашсем, хѣвел витѣр сунѣм сунине курсан вилнѣ сын авланатѣ, тетчѣс. Шупашкар хулинчи ЗАГС бюровѣн заведующийѣ Заварзина юлташ: вилнѣ сын суралма та пултаратѣ, тет.

Чебторгин артелѣн хуралсѣ (65 сунли старик) вилсен, вѣл сѣкан пек свидѣтельство сѣрса панѣ.

„Свидѣтельство о рождениѣ №—271 гр. Хонькоров Виктор Андреевич родилсѣ 12 числа мая мѣсяца 1939 г., о чем в книге записей актов гражданскаго состояннѣ за 193 г. произв. соответствующѣя записѣ.“

Родители: отец Гипертрофия
Мать г. Чебоксары
Зав. бюро ЗАГС Заварзина“

Наскаламасѣр сѣсѣ аври те пулмасть

Каласѣттѣм сѣмаха тутлине, анчах Етѣрне районѣнчи вѣтам шукул строительствѣ мѣнле пыни-не курсан, тутлине калас килмест. Ѧна 1937 сунтах тумѣ пусланѣ, халѣ те туса пѣтермен.

Алѣ тѣкѣнмесен аллѣ сун ыртатѣ, тенѣ сѣмах пур. Аллѣ сун ытла нумай-сѣке. Алѣ тѣкѣнмесѣрех пулса лармѣ-ши вѣл сурт,—сѣпла пулас Наркомпросри строительсен шухѣшѣ.

Тѣрѣшман

Шупашкар, Ишлей, Сѣрпѣ, Трак, Шѣхасан, Канаш райисполком председатѣлѣсем чугунсун строительствѣне ѣс вѣйѣсем парас тѣлѣшпе рай-она мала кѣларассишѣн тѣрѣшманнѣ палѣратѣ. Пирѣн шухѣшпа вѣсем пѣр-пѣринпе:

— Епле эпир малтан пѣрѣпѣр, эсир хѣвѣр малтан кайѣр, тесе тавлашса тѣрасѣсѣ пулас.

Юманка сѣварѣнчен тапакан фонтан

Этем майсѣр кирлѣ-марла каласѣкан сынна чѣвашсем „лѣпѣрти“ е „лапѣрти“ тѣсѣсѣ. Юманка сѣварѣнчен тухакан фонтана курсан мѣн калѣс-ши?

Чаллѣпус районѣнче (Куйбышев обласѣ) тухакан „Ленин сунѣпе“ хѣсатѣн 42(595)-мѣш номѣрѣнче Юманкан „Прахут сунче“ калавне пичетлесе кѣларнѣ. Унта „хѣрѣ юратупа“ „фонтан“ тата „чѣр сѣмѣс“ сунчен пичетленисене журналта тепѣр хут илсе кѣтартма аван мар, терѣмѣр. Ёненѣр—хулиганла, ирсѣр шухѣшсем шутсѣрах унта.

Чаллѣпус райхѣсат редакторѣшѣн алпусакан А. Г. Портнов, хулигансене заборсем сине сѣрма чарнине пула, Юманкан асѣннѣ калавне пичетлеме райхѣсатрах ыртѣн тупса панѣ.

Сунталѣкри чи вѣрѣм кун

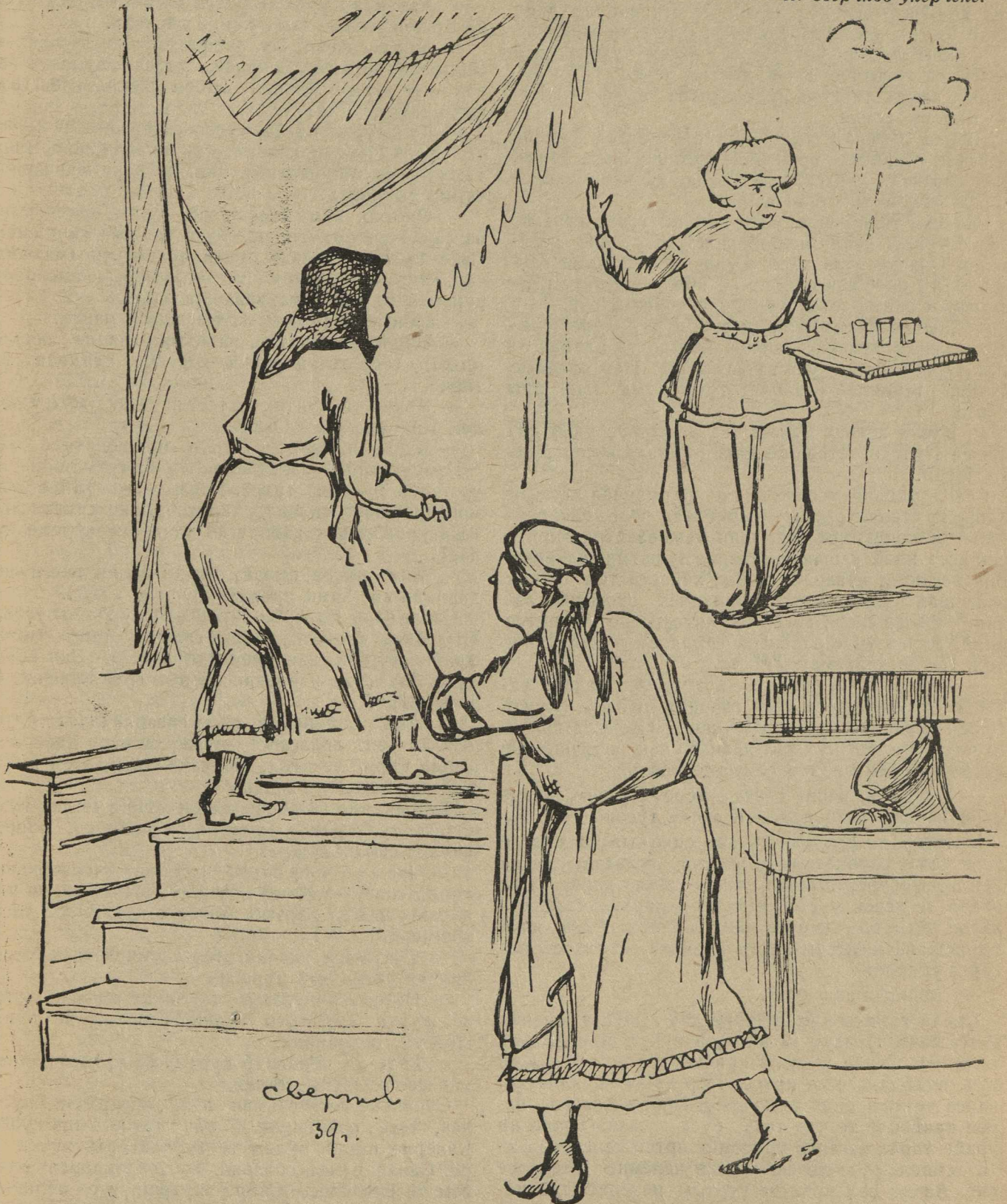
Н. С. Попова сѣрнѣ, Чѣвашиздат чѣвашла ку-сарса кѣларнѣ „Сборник арифметических задач“ учебникѣн 1-мѣш пайѣнчи 332-мѣш задачѣра: „июлѣн 22-мѣшѣ сунталѣкри чи вѣрѣм кун“, тенѣ. Численник тѣрѣх, июлѣн 22-мѣшѣнче кун тѣрѣшшѣ—16 сехет те 42 минут, июлѣн 22-мѣшѣнче 17 сехет те 34 минут пулатѣ.

Ку йѣнѣш, пирѣн шухѣшпа, сѣпла пулнѣ: асѣннѣ учебнике ыртѣсларан чѣвашла ку-сарса кѣларас тѣлѣшпе ѣслекенѣн июлѣн 22-мѣш кунѣнче ѣслес кѣмѣл пулман. Ёслес килменрен ѣна сѣв асѣннѣ кун—сунталѣкри чи вѣрѣм кунѣн туйѣннѣ.

Цирк ра

Республикари магазинсенче нийшёнче те кункарасем, та-
канасем, ывассем, кавас чёресёсем тупса илме сук. Чаваш-
наркомместпромън савна аса илмелле. (М. Семенова сыра-
венчен).

Н. Свериков укертёкё.

ФОКУСНИК:—Сак ывсё сине 3 стакан лартатп та, кайран...

КУРАКАН ХЁРАРАМСЕНЧЕН ПЁРИ:—Матрунь, аста хёпарса каятён! Сцена сине хёпарса кайса фокус-
нике чармантаратён!

ТЕПРИ (сцена сине хёпараканни):—Ан чар-ха! Эпё фокуснике хушалахра кирлё ыйту парасшён: сёне
ывсине вал аста тупса илнё-ши,—пелесчё,

Семьере

М. А р к а й

Кавърлен семьи ытла та хастар. Унън ывълё те, кинё те тата шулта вёренмен вӕхӕтсенче яланах колхозра ёскекен ывълё те стахановец ятне илнё. Вёсен хастарлӕхё кашни сулах тырӕпа, ук-са илнипе парнеленет. Сапла вёсем чухӕнлӕхран пётёмпех хӕтӕлчёс. Кивё, тёксём пёчёк пурт вырӕнне, пысӕк та сутӕ пурт лартса хучёс. Савӕнчё Карсун семьи.

„Капла пурӕнма аван“,—тесе уткаласа сурерё Кавърле старик те ирёк пълёмсемшён хавасланса. Хай савӕнтах хаваслӕхёне сётел хушшине кёрсе ларса, чёлём тивертсе ячё...

Сак кун Кавърлепе унън семьин тепёр савӕнӕс килсе тухрё: унън медицина институтёнче вёренекен Прасук ятлӕ хёрё суллахи каникула таврӕнчё. Ак ёнтё хаваслӕ семье пёр сёре пустарӕнса кӕсхи апата сётел хушшине кёрсе ларнӕ.

— Тултан пӕхма ытарма сук пурт,—терё Прасук каласнӕ хушӕра,—анчах шалтан та илемлё те культурлӕ пълём туса хурасчё ӕна. Пёр пълёмне кухня, теприне—спальня туса хума май пур кунта.

— Капла аванах пулатъ ёнтё,—терёс унпа килёшсе Прасук тетёшёпе инкёшё тата вёсен ывълё Петёр.

Сётел умёнчи тенкел сӕнче пёр пёччен ларакан Кавърле старик сёс ыттисемпе тан чёнсе ёлкёреймерё, мёншён тесен вӕл шӕп кӕна вӕхӕтра тирёкрен ӕсса илнё кашӕкне сӕварне пушатма ёлкёрчё. Вӕл васкасах сӕварне ирёке хӕварса тем сӕмах каласшӕн пулчё пулас: сапаланчӕк сурёсене аллипе шӕлса илсе, ансӕр хулпуссисене чётретсе илчё. Анчах ун сӕварёнчен сӕмахсем тухса укиччен, Петёр каласма тытӕнчё.

— Чимёр-ха,—терё вӕл,—асатте мён калать тата? Ватти килёшсен тата аванрах пулатъ. (Кунта Петёр аслашшё кутӕнла шухӕшсем каласса ӕнланса илчё. Ун пек чух вӕл яланах унън шухӕшёсене илёртӕллё сӕмахсемпе сёмсётсе яратъ).

— Ну, атте, черет санта,—терё Прасук, ашшё сине пӕхса,—аван пулё-ши сапла тусан?

Ыттисем те Кавърле старик сине ыйтса пӕхсан унън калас сӕмахёсем, сӕвартан тулалла тухса укес вырӕнне, каялла шала анса карёс. Вӕл ахаль те хёсёк куёсене тата ытларах хёссе, сухалне чётретсе, сёмсен кӕна лӕх-лӕх кулса илчё те сарӕхнӕ шӕлёсем витёр кӕмӕллӕ сӕмахсем кӕларса укёрчё:

— Маншӕн аван ёнтё...

Сапла вара семье ларӕвё сак ыйтӕва аванах татса пачё. Прасук та ӕна сав кунах пурнӕслама тытӕнчё. Сапла хаваслӕ кунсем иртсе пычёс. Пёр кун, иккё, виссё те иртрё. Пёр эрнене каялла хӕварса теприн сине те куерёс. Пёрре Кавърле ёсрен таврӕнчё те тап-таса суса тасатнӕ спальнӕн урайё тарӕх тусанлӕ урисемпе иртсе кайса, тёпелти тенкел сине ларса, хайён чёлёмне тивертсе ячё. Анчах вӕл ирёккён туртса пётереймерё чёлёмне, ӕна Прасук кёрсе сӕмах хушни чӕрмантарчё:

— Ку мёне пёлтерет, атте?—терё вӕл тёлённё сасӕпа.

— Мён мёне пёлтерет?—ыйтрё старик ӕнланман пек пулса.

— Ара культурлӕ пурнӕса пӕсан вёт эсё? Иртнё эрнене семье ыйшӕннине пӕсатӕн.

— Мёнле пӕсан? Ку пълём таса та усӕрах та. Вот сакӕн пек сёрте тапак туртса ларма та аванах ёнтё,—терё Кавърле хайён ыйкёлтемёш сас-сипе.

— Культурлӕ пълём пулса ситеймен-ха ку, атте,—терё Прасук каллех,—анчах малашне культурлӕ тума тарӕшатпӕр ӕна, ку ёсре эсё чӕрмактарма хытланан.

— Охо-хо, мён каласан эсё, хёрём, епле-ха асуна сапла „чӕрмантаран“ тесе калама хӕю ситет. Сисетёп эпё, ак халё кунта чёлём туртма чаратӕр, каярахпа сывӕрма та кёртмёр, юлашкинчен суртран та хӕваласа кӕларӕр эсир.

— Мён аташан эсё, атте, кирлё мара...

— Мёнле аташатӕп, халё эсё манпа каласма ир-ха,—терё те тӕпраллӕ урисене салтма тытӕнчё.

— Уруна та кунтах салтатна тата?—ыйтрё каллех Прасук.

— Кунта пулмасӕр. Пурте мёншён тунӕ тата?

Прасук хайён ашшёпе нимён ёс тухманнине кура тепёр пълёме тухрё. Кавърле те хайне „чӕрмантарнӕшӕн“ сӕленсе, хӕрах урине салтмасӕрах таса урай тарӕх хӕвӕрттӕн уткаласа суреме пусларё.

— Хам пусра сывлӕх пур чухне вёсенченех хӕрамӕп-ха, хама ирёккён пурнас халё...

Сапла вара Кавърле „ирёккён“ пурӕнма пусларё. Пылчӕклӕ урине пълёмре салтнӕ, тапак туртса, урайне сурни унън ирёклёхё пулчё. Сак ёсене тума ӕна чӕрмантаракансем пётнёрен Кавърле савӕнса карё.

— Акӕ хайхисене епле сӕварлӕхласа илтём, ахалён тек каласасчё,—мӕкӕртататъ Кавърле,—сапла кирлё те вӕл, ача-пӕча сӕмахёсем хысчӕн кайсан, шыва та кайӕн!..

Тепрехинче Прасук хайён ашшё ытла нумӕй сурса тултарнине курсан, тусеймерё, ашшёне каллех сӕмах хушрё:

— Чашӕк сине сурас пулатъ, плевательница кирлё сана,—терё вӕл, хай савӕнтах ашшё умне плевательница лартрё. Анчах старике ку та килёшмерё.

— Сук, мана ун пек „теттесемпе“ ан илёрт, халичен унсӕрӕнах пурӕннӕ.

— Пурнасса пурӕннӕ та, анчах хӕвах куран—эсё кунта сур литр сурса тулгаран вёт,—терё Прасук, сӕленерех.

— Хӕтъ те пёр литр сурам, ан калас манпӕ!—хирёссе каласнӕ старик.

Супӕнӕпе те сӕвӕнман вӕл, „унсӕрӕнах пурӕннӕ“, тесе ответленё. Сапла иртсе пынӕ кунсем. Кавърле пирки пълём те тирпейсёре тухса кирё. Сапла пулчё спальня. Ку „спальнӕран“ семье-сем те сивёнчёс. Сайра хутран сёс кёркелесе тухкаласчё унта. Анчах пёр кунхине кунта семье-ри мёнпур сын чупса кёмелле пулчё. Ыттисем тепёр пълёмре ларнӕ вӕхӕтра „спальнӕра“ Кавърлен сасси илтёнсе кайнӕ:

— Пуसानа, пуसानа!—тенё въл чўречене шан-шан паккаса. Унта. ура сассисем илтённо те, саван-гах кёмсёрт! туня сася илтёнсе кайнә. Вара семье тұрте чупса кёрсен, Кавярле урайёнче саралса ўквине курнә.

— Шуса ўкрём, мур илменё,—тенё въл,—хам сурчак шинче шуса ўкрём! Прасук хайхи павательне илсе кил-ха!

— Мёнле „паватель“?

— Паватель, паватель илсе кил, саван шине турап малашне!

Прасук унйи сьмахне тин сес аьланса илсе, аьна плевательница илсе пырса пачё. Плевательница шине сурма пусларё вара Кавярле старик.

Прасук та саванчё вара куншан. Въл хайён ашшёне малалла тасалх шинчен кашни кунах калама тытәнчё.

— Ытти енчен те малашне тасарах пурнар ёнрё. Унта туртма, ура салтма пйрахсан аван пулать,—терё въл ашшёне ўкётлесе.

— Хёрём, эсё каллех хаван юруна юрлан, пйрах-ха аьна,—терё ашшё, хай савантах чёлёмне тивертсе ярса,—туртмасан та, ура та салтмасан, апат та кунта шимесен—мёншён туня ку пўлеме?

Прасук аьна тата калама тытәнчё, анчах Кавярле аьна пўлсе хучё:

— Сук, ан калас, сан каласмалли те сук, ку пўрте лартнй сёрте эпё хам та нумай вай хунй!..

— Сьмахпа каласа аьлантарма сук кьна,—тесе шуларё Прасук юлашкинчен.

Вара ашшёне Прасук хушшинчи хирёсў пётёмпех лйпланчё. Прасук та ашшёне килёшсе пуранма пусларё, ашшён ёсёсемпе килёшсе пычё. Ашшё хайне сёнёрен юратма пусласан въл ашшёнчен сапла ьйтрё:

— Манан ёссем нумай, савсене ёсleme мана пёр-икё эрнелёхе пёр пўлём хама сес кирлё пулать, сав пўлеме никам та ан кётёрччё,—тенё въл ашшёне ййпйлтатса.

Ашшё хёрён сёмсе сьмахёсемпе хаваслансах килёшнё. Вара сакан хьсёшан Прасук пўлеме суса тасатса унта пёр пёччен ёсleme тытәннй. Анчах въл пўлёмёнче сахал ларнй, кашни кунах тастан темтепёрсем чёркесе килсе пўлёмне кўртнё. Пёр кунхине тем салтава маляр та килсе кайрё. Ун хьсёшан Прасук пўлёмне виёс кун питёрсех тытрё (хай те унта пурймарё). Нумай вьхьт иртмен вара кун хьсёшан. Пёррехинче Прасук, ашшё ёсрен тавраннй чух, аьна хай пўлёмне чёнсе кёртрё. Хай въл вьхьтра патефон янй пулнй. Чённине та та юрй сассине итлесе Кавярле тұрех Прасук пўлёмне кёрсе карё. Савантах въл стена шинчи пысак кускёски шинче хайён ёстумтирёпе тйракан пўсине асйрхарё, унпа пёрлех пўлём йёри-тавра чечексем ешёрсе ларнине, пўлёмре таса та усй иккенне, урайне сйрланине туйса илчё. Туйса илчё сес мар, вьтанса каялла чакрё. Хавьтрах те пёр пўлёмне кайса салтәнчё те каялла пычё.

— Ах, Прасук хёрём, капла пурйма аван иккен,—терё въл парйннй саспа,—санйнах тёрёс пулчё,—терё въл юлашкинчен.

— Сапла пурйнтарасшйнччё сана эпё, атте,—терё аьна хёрё,—пўртрен кйларса пйрахас шухйш пулман пирён.

Ашшё вьтавнипе нимён те чёнмерё.

Самук сьамрйкланчё

„Малалла“ колхоз сўлтан сўлах пуянланать, сўлтан сўлах куьтурланать, малалла каять. Сак кунсенче парикмахерски усрё въл.

Ватй колхозниксем те, сьамрйксене кура, текех сухалпа сўресшён мар. Халиччен сйрём-вйтйр сўл хушши сухалёсене тйрйшсах ўстернисем те пёр-пёринне ймйртсах сухалсйрланащё. Сухаллисене сад пахчи пек юратса ўстерекенсем питех те сахал халё.

Пёрре сапла, утмйл сўлхи Сьамук мучи те, вйтйр сўл хушши пёр касмасйр сйтёнтёрнё сухалёпе уййрйлас тесе, парикмахерскине пычё.

— Ну, сьвй пул, вйтйр сўл савса ўстернёскер! терё въл парикмахер патне кёнё-кёменех хайён кёрёсе пек мйнй та, кйштах кйвакарма пусланй сухалне шйлкаласа.

— Мён? Кампа сьвпуллашан вара эс? Манпа-и? Ёста каятйн вара? Тата.. Хьсан эс мана савса ўстернё? Анлаймастйп,—терё Сьамук мучи сймаххинчен тёлённё сьамрйк парикмахер.

— Хе-хе... Сухаллймпа сьвпуллашма килтёмске. Хальхи колхозлй, тулх та телейлё пурнйспа тепёр хут сьамрйкланнй пек туятйп хама. Кирлё мар ватлйха кйтартакан сухал! Касса яр аьна, хыр, ан хёрхен,—терё въл колхоз парикмахерне Василий Петрова.—Сьамрйкланас. Нихйш каччйран та юлас сук-ха ёсре. Иртнё сўлта икёёр аллй ёскупё турйм, преми те илтём.

Ййлт урйх сын пулса тухрё Сьамук мучи парикмахер патёнчен.

Сйтрё килне. Килёнче кус витёрех мар арймё сес пулнй.

— Ну, Марьё, мёнле пурнатйн? Миёс сёр сўл сана курманни. Сьвах-и?—терё въл шўт туса.—Ну, чупту ёнтё ёлёкхи тусна (Сьамук мучи юри урйх сасйпа каласать).

— Кам эс? Мёнле тус? Эс кунта кйнтйрлах мйшкйлама килнё-и? Халех кравул кйшкйратйп. Тухса кай кунтан!—сўхрашать арймё хай..е ьталама тйракан Сьамук мучине тёрте-тёрте ярса.

— Эй, ухмах! Мён сўхйратйн? Лаййхрах пйх. Старикна та палламастйн-и? Эпё-ске ку—Сьамук, Семен Петрович. Сухал сўкран паллаймарйн-им? Парикмахер патёнчен сьамрйкланса килтём-ха,—пёкё пек авйсах кулчё Сьамук мучи.

— Ак тамаша. Эсё-ске въл. Палламан та сйва пуснёл—терё арймё.

Вениамин Туртуш.

Сырла

Сырла пишнё, тет, чйнах,

Тусьам, сйрён пахчара.

Шйппан кётём пахчана

Пухас, терём эп сырла.

Ах, пухмарйм сйрлине,

Вьхьт иртрё санпала.

М. Аркай.

Иван Малгай

Кулак йави

А. П. Чехов

Ватам пурәннә улпутән пәрахәса тухнә усадь-би тавра васкавлән тукаласа лартнә дачәсем курәнкаласа ларассә. Пәр сирәме яхән пулә вәсем. Вәсенчен чи сүлли синче, лайәхрах курәнса лараканни синче „Трактир“ тесе сырнә вывеска сакәнса тәрәт, вывеска синче сарласа тунә самовар пур, вәл хәвел синче ылтән пек йәлкәшса тәрәт. Дача сийәсене хәрлә сәрпа сәрланә хәс-тимәр витнә, вәсем хушшинчех, унта та кунта, тәссәрленсе, мәкланса ларнә вите сийәсем, оранжерейәсемпе амбарсен сийәсем курәнкалассә. Улпутән пулнә ёнтә кусем.

Май уйәхә. Шәп кәнтәрла. Сывләшра купәста яшкипе самовартан тухса тәракан сәрәм шәрши кәрет. Кузьма Федоров ятлә управляющий, вәрәмскер, чылай пурәнса курнәскер ёнтә вәл, дачәсем патәйче уткаласа сүрет, сине вәл аркине тулалла кәларса янә кәпе тәхәннә, уринче ун пәрмечеллә сәранатә, вәл дачәсене тара илме пынә дачниксене кәтарса сүрет. Пит кахал сын пек курәнәт вәл сән-питрен пәхсан, нимшән те хыпман сын пек: дачәсене тара илекенсем пулассә-и, пулассә-и унта, уншән пулсан пурә-пәрех. Ун хысәнчен виссән пырассә: сүл-йәр инженерәсен формине тәхәннә хәрлә сүс-пуслә господин, ырман хәрарәм, йәвәр-сын вәл, тепри—хәрәча-гимназистка.

— Питә хаклә-ске-ха сирән дачәсем, — пит-кусне пәркелентерсе каласәт инженер. — Пурте хаклә. Тәватсәр те виссәр тенкә тәрассә... хәрушла! Эсир пире мән те пулин йүнәреххине кәтартәр-ха.

— Пур йүнәреххи те... Йүнәреххисенчен мән пурри те иккә сәс тәрсә юлчәс... Айтәр, кәтартам!

Федоров дачниксене улпут сачә тәрәх ертсе сүрет. Кунта йәвәс тункатисем тәртанкаласа ларассә, сайралнә хырләх ешәркелет; пәр сүллә йәвәс кәна хәтәлса юлнә, ку — ватә тополь, яшта-каскер, пурте яна юриех, хәйне пәр сүлхи йәвәс-сен телейсәр кун сүлсәсемшән хурланса йәме хәтарса хәварнә тейән. Чул хумене беседкәсем, гротсем таксанах ишәле-ишәле аннә, вәсен вырәннә сапаланса выртакан кирпечсем, известка катәкәсемпе сәрәк пәренесем йәваланса выртассә.

— Епле йәлтах япәхтарса янә! — тет инженер, әләкхи илемлә те чаплә вырәнсен ишәлчәкәсем сине хурланчәклән пәхса. — А халә әста вәл сирән улпутәр, әста пурәнәт?

— Улпут мар вәл, купца. Хуларә меблированный пүләмсем тытәт... Иртәрех, иртәр!

Дачниксем пәшкәнессә те пәр пәчәкәсә чул-сұрта кәрәссә. Кунта виссә пәчәкәсә чүрече, вәсем тәрмери пек, тимәр решеткәллә. Кәрсенех вәсене нүрә сывләшпа сәрәк шәрши сәпатә. Пәчәкәсә пүртре пәр тәваткәл пүләм, пәчәкәсә вәл, яна сәнә чуспа пүлсе иккә уйәрнә. Инженер ку-сәсене хәссе тәксәм стәнасем сине пәхәт, вәсенчен пәрин синче кәрандашпа сырнә, вәл яна ву-ласа пәхәт: „Сәк виләсен сұртәнче Фильдекосов поручик меланхоли туянса хәйне хәй вәлерме тәна“.

— Сәләкпе тәма юрамасть кунта, ваше благо-родие, — тет Федоров инженера.

— Мәншән?

— Юрамасть. Кунта виләсене пытармалли вы-рән пулнә, улпутсене пытарнә. Пәр-пәр хәмине сәклесе пәхас-тәк, тәпсакәйәнче тупәксене курма пулатә.

— Ав епле сәнә хыпарсем! — хәраса үкет ыр-хан майра. — Нүрләх синчен каласма та кирлә мар, кунта ахалех, виләсем синчен шухәшланипех вилсе кәйән! Пурәнмастәп виләсемпе!

— Виләсем вәсем, барыня, тивмәссә. Сәпкалан-чәксене пытарман вәт кунта, сирән йышисене, господасене пытарнә. Иртнә сұра сәк сұтра гос-подин Фильдекосов пурәнчә, поручикчә вәл, пит кәмәла кәйән яна ку сұрт. Кәсәл та килме пул-нәччә-ха, темшән килеймерә.

— Вәл и-ха хәйне хәй вәлерме тәни? — ытәр инженер, стәна синчи сыру синчен.

— Әстан пәлетәр эсир? Пуласси вәл, чәнахах пулнә, сударь. Мәне пула пусланса кәйрә тетәр-ха эсир вәл канителә! Пәлмен вәл, ак сәкәнәт, тәпсакәйәнчә, сүлти патшаләх пултәр та-ха вәсе-не, виләсем выртнине, ну-и шухәш тытнә хәйхи пәр кәсхине, урай хәмине усса, пәр четвәрть эрех пытарма. Усәт те ак сәк хәмана, тупәксем ларнине курсанах, сәхри хәпса тухәт кун. Тула чупса тухәт те пусләт улама. Пәтәм дачниксе-не хәратса пәтерчә. Иккәленме пусларәс вәт. Ун-тан вара типме пусларә, йәлт шурса кәйрә. Кил-не кәйма укси сук, пурәнма хәрушә. Юлашкин-чен, сударь, чәтса пурәнмарә, хәй сине ал хучә. Телейлә сәв хам та, юратә, дачә уксине малтан илсе юлтәм, сәр тенкә илтәм, атту тухса кәятчә-ха, сәхре хәпнипе. Сывалличчә выртәр-выртәр те... юлашкинчен хәнәхса сите пусларә... аптрамарә вара... Каллех килме пулчә: „Әпә тем те пәр ку-рас тесен вилсех кәяп вара, питә юрататәп, ун пеккисене“, тет. Чудак!

— Сук, эсир пире куна мар, тепәр дачине кә-тартәр.

— Юрать ара. Тата тепре пур, анчах вәл япәх-рах пулатә вара.

Федоров дачниксене усадьбәран аяккарах, сұр-рине яхән ишәлсе аннә лупас патнелле ертсе пыратә... Лупас хысәнчә курәк аине пулнә пәве йәлкәшса выртәт, улпут сарайәсем тәксәмән ку-рәнса ларассә.

— Пулә тытма юрать-и кунта? — ытәт инженер.

— Мән чухлә тытас килет, сәвән чухлә тытәр... Сезоншән пиләк тенкә тұләр те, тытәрах вара. Вәлтапа юханшыв синче тытма юрать, анчах пә-вере карас тытас тетәр пулсан, уншән вара әрас-на түлемелле.

— Пулә мән вәл, — асәрхаттаратә майра: — унсәр та пурәнма пулатә. Анчах апат-симәс пир-ки вәг... Хресченсем сәт илсе киләссә-и кунта?

— Хресченсене сүреме хушман кунта, суда-рыня. Дачниксем апат-симәс таврашне пирән фермәран илсе тәма тивәс. Йәркине сәпла тунә эфир кунта. Хаклә илместпәр эфир. Сәтшән, икә четвәртшән, четвәртак, сәмартти, яланхи пекех ёнтә вәл, тәсәтки вәтәр пус, сәвә полтинник... Пахча-симәс таврашне те пирән патранах илсе тәмалла.

Мән Сентәр (Етәрне р.) клубе машинчен сума́р шыве́ анать.

(З. Волков).

— Избач юлташ! Ма йёпенсе тәран?
— Вулав сүртәнче ханәхнәран.

Япәх постановка

Спектакль курма пынисенчен пәри:—Ку сценә синчи сәмьери сынсене айнаймастап-ске: такаш ашшә, такаш амәшә, такаш хәрә, такаш ывәлә?

Тепри: Ку алак патәнче тәраканни, япәх тумланни, ура сырни, шәпәр тытни—хәрә пулат; ку сүт пурсән тутәр сыхса, катанпир кәпи тәхәнса, шүлькеме сакса, пурсән писиххи сыхса, ботинкә тәхәнса тухни, кәсән-сын пек тумланнә сүт сәнлә сәмрәк хәр—асламәшә пулат. Амәшә курайнасть, тула тухнә пулмалла, ку вәхәтри действире унән ылянә сәрте пулмаллаччә. Ку паха пустап пиншак, калифе, сүтә хромран сәленә атә тәхәнса тухнә сәмрәкки, аллинче унән зонтик—аслашшә пулат. Сигара туртаканни—ашшә, чәләм хыпни—авланман ывәлә пулат.

В. Алагер кусарнә.

А. Светлов.

— Хм... Кәмпа татмалли ырян пур-и кунта бирән?

— Сулахи вәхәтра сәнталәкә йёпе-сапа тәрсан, кәмпи те пулат. Пустарма пулат. Сезонра каш-и-сын пушне ултшар тенкә тұлләр те, кәмпа мар вара, сырла татсан та чару сук. Ана майлаштарма пулат. Вәрмана бирән пәчәксәс юханшыв урлә кәсса сүрессә. Шыв урлә тӯрех кәсса сүрес тетәр пулсан, тӯрех кәсса сүрәр, тӯр кәсса кәмәләр сук пулсан — кәсә урлә кәсса сүрәр. Мән турә пиләк пус тәрәт кәсә урлә кәсса сүреме. Пеш енне кәсса пиләк пус, унтан каялла кәсса пиләк пус. Господасенчен хәшә те пулин сунара сүрес тет пулсан, пәшалпа аппаланса пәхас тет пулсан, бирән хуши чармасть. Пер кәмәлу туличен, сүмәнта вунә тенкә тӯленине кәгартакан фитанци пултәр сәс. Шыва кәме те пит аван кунта. Сыранә таса, хәйәрлә ырян, тарәнәшә тәрләрен: нәркусси таранни те, май таранни те пур. Эпир марса тәмастпәр. Пәрре кәме пиләк пус, сезонә-пех кәрес тетәр пулсан, тәват тенкә сүрә. Хәт кунәпех шывра лар!

— Шәпчәксем юрлассә-и кунта сирән? — ыйтат хәрача.

— Ирән кунсенче, шыв леш енче, пәри юрлат. Чә, анчах ман ывәл ача тытрә, трактиршике кайса сутрә. Иртерех, иртәр!

Федоров дачниксене пәр ишәлсе ана пусланә сарайне илсе кәрет, сарайә пәчәксәс, сәнә чүречелтә. Шалта пұлкелесе висә пәчәк пұлём пекки гунә. Вәсенчен иккәшәнче пушанса юнә тырә ещәкәсем ларассә.

— Сук, астан пурәнә кунта! — тет ырхан майра тәксәм. стенасемпе тырә ещәкәсем сине йөрәнчәклән пәхса. — Сарай вәт ку, дача мар. Пәх-и та кирлә мар, Жорж... Тумла та анат пуль кунта, сил те вәрет пуль. Пурәнма май сук.

— Пурәнәссә сынсем! — ассән сывласа илет Федоров. Кайәк сук чухне кастрюля та шәпчәк, гәссә, дача сук чухне ку та пырат, эсир тара илместәр пулсан, теприсем иләс, пурә-пәр, кам та пулин пурәнәтех ентә ку сүртра. Ман шухәш-и, ку дача сире ятнех пулмалла, кәләхах эсир... хәвәр арәмна илетәр. Кунтан лайәххине ништа та гупайрас сук. Сирәнтен әпә хакне те йүнәрех илетәп. Хакәун сәр аллә тенкә, а сире әпә сәр сирәмпех паратәп.

— Сук, тусәм, май килмест. Сывә пулар, кәсарәр, чәрмантарнәшән.

— Уншән мә-ән. Чипер кайәр.

Федоров хәйәнчен уйәрәлса каякан дачниксене пәхса тәрсә әсәтнә май үсәркелесе илет те сәмах кушса хурат:

— Начей илмелләччә те сирәнтен. Пәр-икә сәсете яхән ертсе сүрерәм вәт. Полтинникне ан цәлләрсем-и ентә!

Саанама

Сёрпуре чугунсул станци хушшинчи сула туса пётерсёс ёс пите япях пырать. Сёрпур районёнци Асла Тукаль, Туши, Патъръел Лёпсер ялсовет председателёсем сул-йёр строительствине хёруллё илсе пымалли су кунёсем ситиние туймассё пулас. (Хаҗат-сенчен).

— Ай-уй, председатель юлташ! Сухалу пётём-пех пәрланса ларнә.

— Тыттаратән. Сулла сухал пәрланма пултараймасть.

— Су ситиние пелетён-ске. Эпё пелместён тесе.

Кувшинкәра

— Пирён кану сурчён культурникё начар ёслет.

— Ара унән кәмәлө таталнә, тет. „Канма килнисем пурте канассё, ним те ёслемессё, манән сес ёслемелле, тупнә ухмах!“ тесе ыртать, тет.

Обыватель

— Сырласем нумай.

— Аста?

— Ав, лере, вәрманта.

— Пама хәсан пуслассё?

Манакан сын

Вәрнар районёнци Мән Турхан колхоз председателё кантәрлахи ёссем пётсен килне тавәрәнсан хайён арәмөпе каласса ларать:

— Темёскер, юлашки вәхәтра манакан пулса кайрәм. Колхоз правленинче...

— Мён манса хәвартән?

— Государствана аш-какай пама манатәп.

Р в а ч

— Эсё командировкәран виҗемкунах тавәрән-нәччө. Командировкә отчечө тәрәх, ёнер сес тавәрәннә пек тухать. Ман шәлләм сана виҗемкун заняти вәхәтөнче хамәрән хула мунчинче сәвән-нине курнә.

— Ара мунчара эпё командировкәра сыпәснә тусанран тасалас шухәшпа сәвәннә. Апла пулсан, мунчара сәвәннә куншән мана суточнәй тудесех пулать. ☐

Кантәрла та, каҗхине те ёслемен сын

Ишлей районёнци Хыймалакасси тәрәхәнчи турәсәрсен организацисем тене хирёс кәрешес ёсө пачах маний. Единоличниксемпе колхозниксем хушшинче тән прәсникёсене уявлакансем пурри паләрать. (Сырусенчен).

Унти турәсәрсен организациён секретарёнчен ыйграмәр:

— Краҗсын сүттинче сывәраятни эсө?

— Краҗсын сүттипе сывәраймастап эпё.

— Ма?

— Хёвел сүттинче нумай сывәрнәран.

Хай предмечёсемсёр пуҗне ниме те пелесшён мар преподаватель

— Егор Иванович, тухәр часрах! Эсир шән кәна шыв кўлленчөкө варрине кёрсе тәнә.

— Те варри тёлөнче-ха. Ана малтан теоремапа ёнентерсе парас пулать.

Чакнә

— Паян тараса сине ларса пәхрәм та, иртнө эрнерепе эпё 1 кило чакнә.

— Ма чакнә-ши?

— Хе, пелестён ха эсө: иртнө эрнере мана прогул тунәшән ёсрен кәларчөс. Вара эпё: аста ёсleme кёрем-ши, тенө йывәр шухәсене йәтса сүресе пурәнтәм. Ёнер тепөр учрежденине ёсө кётём те сав йывәр шухәсене хам сирен антар-са хутәм.—Сәвәнпах чакнә пулас.

Урәх шула көнө чухне

— Эсө Трак районёнци Супарти Туллимар вәтам шулта вёренсе пётернине ёненме хён.

— Сырнә чухне йәнәш нумай турәм-ши мён?

— Йәнәш туман сав. Сәвәнпа Супарти Туллимар вәтам шулта вёренсе тухнине ёненме хён.

Хәш-пёр клубра

— Сирён клубән шавлә оркестрө аван ы-лять-и?

— Начар. Начар пулсан та клуб заведующийё ана шутсәр юратать.

— Ма?

— Шавланә хушәра халтурлә постановкәсем пама аван тесе.

Унччен манас сук

Шупашкарти „Хёрлө Кустарь“ артель юсанә примус 2 кунтанах ёслейми пулчө. (Семен ова).

Йышәннә заказсене тавәрса параканни хёраpä-ма квитанци тыттарчө.

— Ман ку квитанципе мён тәвас?—ыйтрө хёр-арәм.

— Унта примус юсанәшән санран мён чухлө укса илнине сырнә.

— Ман апа сырнине мён тәвас?

— Тепре юсамалла пуличчен малтан юсанәшән мён чухлө тўленине пёлсе тәма.

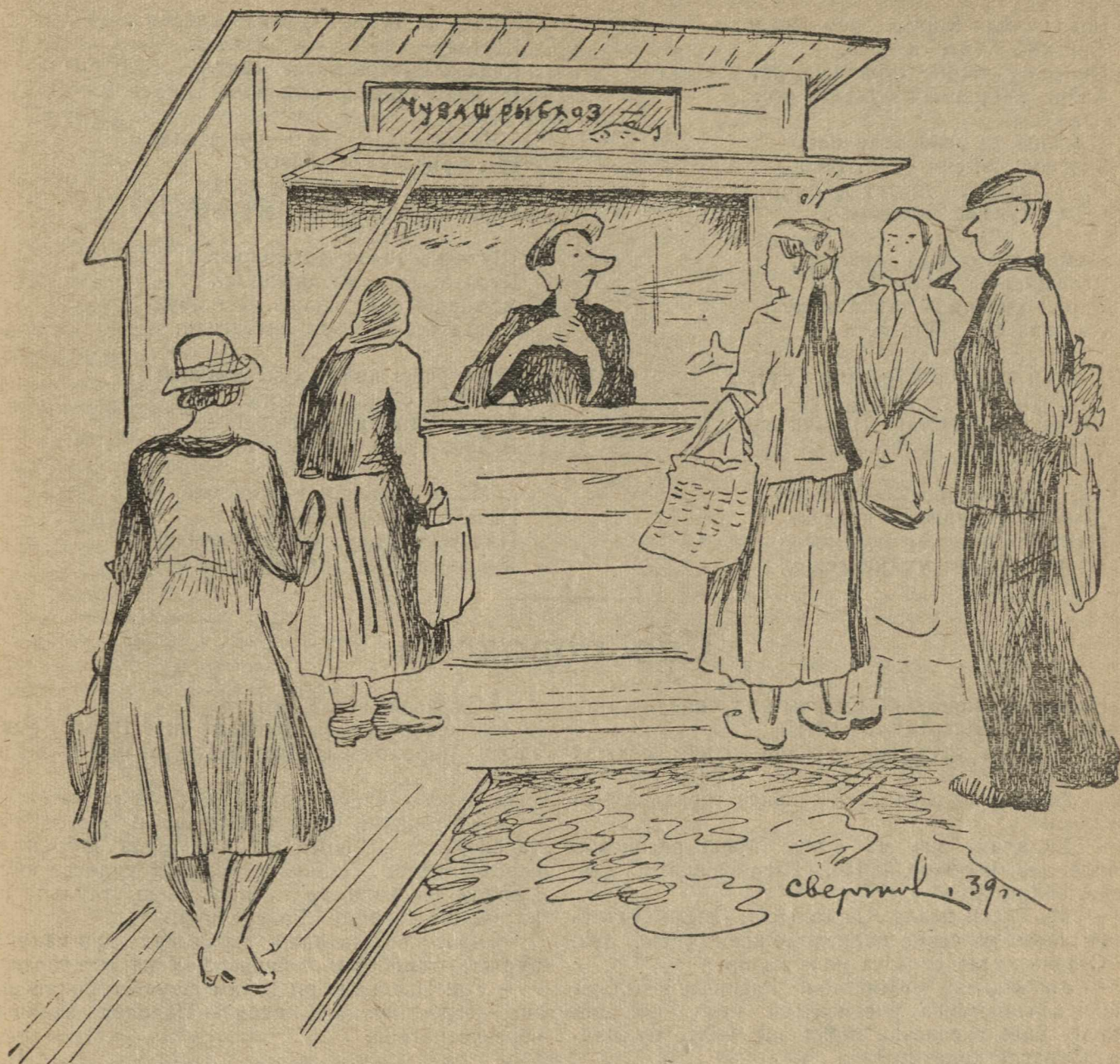
— Апла пулсан мана нимөпле квитанци те кирлө мар. 6 тенкө те 10 пус тўленине виҗө кунччен манас сук.

Пёвесёр ялта

— Пушар-мён тухсан шыв астан кўрөр? Мёнма мән пёве пёвелеместёр.

— Пёвине, вәйлә сүмәр пулсан, шыв татса каясран хәратпәр.

Пула́ссоюз айа́пёпе

- Пула́ ҫан ларенкра сутатчĕс-и-ха?
- Саканта-ҫне.
- Пулли аҫта тата?
- Атӑлта.

Пулни-иртнисем

Тупма хĕн япала тупӑнни. Кооператив урамĕнче пуракан Самойлова Шупашкарта урайне сарма рогожа тупса илнĕ. Чӑпта-рогожа нумай тӑвакан Чӑваш республикинче ҫакӑ пӑрремӗш хут пулса иртнӗ ӗҫ тет. Ыйтса пӗлнӗ тӑрӑх, чӑпта сутаканни частник пулнӑ, тет. Магазинсенче чӑпта ӗҫнӗ те сутмаҫҫӗ, тет.

Вӑрӑ ӗҫе пуракан. Базар урамĕнче пура-

накан Краснофонов кашни кунах заняти вӑхӑт-тенче 2—3 сехет хушши хӑҫатсем вуласа тата халап ҫапса ларса учрежденире ӗҫлес вӑхӑта вӑрласа пуранать. Ӗҫне следстви туса тӑрӑслеме ҫитес кунсенчех тытӑнмалла, тет.

Тӑрӑ ҫын. Ёнер, каҫ пултгипе, Ярославль урамĕнче пуракан поэт № хӑйӗн арамне юлашки вӑхӑтра начар ҫырма тытӑнни ҫинчен каласа панӑ.

Ирпе вӱрансан...

Максим Ястран

Паллах, ман Кирук—этем ыӱаль,
Сурална №-кас ялӱнче.
Нихсан та хайне хурламан вӱл,
Хайне хай пӱрмай мухтать сес.

Сурална та ӱснӱ, этем пек:
Вӱреннӱ улт-сич сул... Вара—
Илсе тӱхӱнать те сӱт джемпр,
Ситет хулана, бульвара...

Киле юлна ун ват аслашшӱ,
Аслашшӱлех юлна—пахча.
Кирук хыпӱнман нимле ӱсшӱн,
Амсанна сес—янтӱ укша...

Нихсан пӱр сӱрте ӱслемен вӱл,
Вӱл пулна унта та кунта:
Канаш—Шупашкар—Пӱрачкаван,
Сӱренӱ татах та ташта...

Ак, тупрӱ хайне килӱшен хӱр.
Авланчӱ... Пурнасчӱ пӱрлех.
Анчах та нимскер ӱслемесӱр
Пурнашӱн Кирук кулленех.

Мӱнле ӱс тупас? Шутлатъ вӱсӱм...
Шутларӱ—каяс, тет, яла...
Каллех ӱмӱтре маҫак сачӱ
Пиншер тенкӱпе ыталать.

„Шутлатъ вӱл: сад—чаплӱ аллея,
Пуҫтарнӱс унта хӱнасем.
Чи тутлӱ, чи ыра, чи лайӱх
Сӱра, сим-пыл ларӱ сӱссе...“

Шутланӱ тӱлех яла ситрӱс.
Курать: хӱрелес аниссем...
Аслашшӱ сук—вилнӱ.. Ун сӱрӱ
Выртать ешӱл тум витӱнсах...

Пӱлтерчӱс: вилес кун аслашшӱ
Пилленӱ садне колхоза.
Мӱвукӱ ӱна асилменшӱн—
Вилеп,—тенӱ вӱл, ылхансах.

... Ирпе вӱранать те кичемлӱн
Пӱхатъ уӱн-кунӱн Кирук:
Пин тенкӱ те... меллӱн, илемлӱн
Кулса выртан арӱм та сук...

Сӱр парохочӱ

Иваньково ӱристанӱ. Старик мал еннелле тин-
керсе пӱхса мӱкӱртатса илчӱ:

— Тӱтӱмне те пулин кураччӱ—чунӱм лӱштах
пулӱччӱ.

— Асатте, ав расписани сӱкӱнса тӱратъ, кайса
вула-ха!

— Ей, ачам, ӱна ма вулас. Мана расписани
кирлӱ мар, пароход кирлӱ... Расписанине ма сӱк-
нине пӱлетпӱр.

— Ма сӱкни паллӱ. Пароходсем хӱсан ситес-
сипе хӱсан каяссине йӱркелемешкӱн сӱкнӱ ӱна.

Старик пуҫне сулласа илсе каларӱ:

— Ма сӱкнине пӱлместӱн. Расписани вӱл ун
айне начальствона росписаться тума, алпусма
кирлӱ. Халӱ расписани тӱрӱх эпӱ килте пулмал-
ла. Сывӱрас килет-им?

— Сывӱрас килет, асатте!

— ӱшеннӱскер сывӱрасшӱн ӱнтӱ. Выртса сывӱр
ӱппин. Пароход киличчен ыӱхӱ савӱрса илме пу-
латъ.

— Ыӱхӱ савӱрса илме мар—ӱссе те ситӱ.

— Юлташсем, пулӱ тытар мар-и! Тытса тул-
тарӱпӱр та—кӱвайтӱ хурӱпӱр, пулӱ шӱрпи пӱ-
сӱрсе сийӱпӱр. Пӱркунне пароход килессе кӱтнӱ
хушӱра яла карӱмӱр та, пӱр сынна ӱртельпе пу-
ра пураса патӱмӱр. Елкӱретпӱр.

— Каяссине кайӱпӱр та, анчах ман мӱнукам
пур-ха,—терӱ старик ӱшшӱн.—Унла мӱн тӱван?

— Эсӱ Иваньковӱри Вӱтам школа вӱренме пар
ӱна,—терӱ шӱтлесе пӱри.—Пароход киличчен
вӱренсе пӱтерӱ.

И.

Ы л т т ӱ н

Сӱпӱрти ылттӱн шыракансен ушкӱнӱнче ӱсле-
кен инженер Дубов больницӱрӱн киле кун каҫ
еннелле сулӱнсан тин тавӱрӱнчӱ. Картусне таҫта
манса хӱварнӱ пулмалла, сара пуҫӱн сил вӱстерсе
ситрӱ те хӱйӱн хваттерӱ патӱнче ларакан сынсене
курнӱ курманах савӱнӱслӱн кӱшкӱрчӱ:—

— Эх, савӱнӱс, ылттӱн!—терӱ.

Пурте: „Ну, Дубов ылттӱн вырӱнӱ тупнӱ ӱнтӱ“
тесе шутларӱс.

— Эх, ылттӱнӱм, ылттӱнӱм! Тӱватӱ килограмм
туртатъ вӱт!

Вӱл хӱй хваттернелле кӱрсе кайсанах, урамри
сынсем хушшинче ылттӱн сынчен калаҫу пуҫланчӱ.

Тепӱр кун „инженер Дубов ылттӱн катӱкӱ туп-

нӱ“ текен сӱмах экспедици начальниккӱн хӱлхине
те ситсе сӱпӱнчӱ.

Начальник Дубов патне велосипедна вӱстерсе
ситрӱ.

— А-а, Андрей Петрович! Сывӱ-и? Мӱнле ӱссем?
Унта темскер эсӱ ылттӱн тупнӱ тесе калаҫаҫсӱ.
Неушлӱ ун чухлех туртатъ Интереснӱ. Аван апла
пулсан! Салам калатӱп!

— Тавтапӱс!

— Мӱнле, кӱтартма пултараттӱр-и халь?

— Пултармасӱр тата. Анчах вӱл пӱлӱмре: па-
сӱр арӱм илсе кӱчӱ курӱнатъ. Маша, арӱмӱм,
илсе тух-ха пирӱн ылттӱна!

— Мӱн тата, Андрюшӱ?—илтӱнчӱ пӱлӱмрен хӱр-
арӱм сасси.

Пирён ылттан курашан, илсе тух-ха.
— Анчах җыварса каре те... ну, юратъ, җычас...
„Җыварса каре“ тенине илтсен хана кан-кан пахкаласа илче.

Пүлөмрен илемле, тулли питле херарам чаркаса йатна ачапа ерипен тухре.

— Ват сана ылттан, — илтөнче пүртри шәпләхра экспедици начальникен төләннә сасси, — интереснә.

Инженер Дубов җываракан ачана хай аллине илче.

— Да, юлташ, паян әпә җак ылттан җурална ятпа ханасем пуҗтаратан. 8 сехетре пирён пата килме ан маняр! — тере.

— Апла имеш, — тере хиреҗ экспедици начальникә, — Ылттан, ылттан... ылттан пекех паха вәл ача тени...

Инженер алли җинчи ача ерипен куҗне уҗре.

И. Сергеев.

Ревизи пирки

— Паян сана уй карти тытма ярасшан, — тере бригадир ревкомисси председательне.

— Карта тытма? Тытмалла ана. Ёҗрен пәрән-мастәп, манан юратна ёҗ, — тере бригадире хиреҗ ревком председателә.

— Пөлмесер мар, ёҗне пөлсе паратпәр, — тере те бригадир малалла васкашан пулче.

— Чим-ха, каласа пётереймерем, — тесе председатель бригадира таратре.

— Ну кала часрах, васкамалла ман.

— Паян әпә карта тытма каяймастәп вёт.

— Ма? — төләнсе ыйтре бригадир.

— Манан паян колхозра ревизи тумалла. Хәвах пелетән — ответлә ёҗ.

— Ну юре, урах җын тупса яма пултаратан. Ревизине тумаллах ёнтә. Колхозниксем таксанах ана кетессе. Ана тапратмасәр пәр пуху та иртмәст, — тере те малалла уттарче.

Виҗсәмеш кунне бригадир каллах ревкомисси председательне ёҗе тухма ййахран вәратре — ревизи вёт ман тесе ответлере вәл. Ревизи тесен бригадир урах нимән те шарламан, хайен җуләпе утна. Җулахи вәхәтра, хусамарах та пелетәр, бригадиран правлени канцеляринче сахал ларма тивет. Җаванпа та вәл председатель ревизи тунине пырса курайман.

Пәр эрнерен хай бригадир каллах ревком председателәне ёҗе хушре.

— Ну мәнле сан... ревизи туса пётеретән-и? — ыйтре вәл.

— Пётме мар, пусланман-ха. Ыран тытанатпәр пуль, — тесе ответлере.

Җакан пек ревком председателә „Җәнә пурнаҗ җулә“ колхозра (Муромцов районә, Омск облаҗә) пуранат. Вәл — Комраков Николай. Ревизи тава-тәп тесе ёҗрен юлатъ те, ревизине те тумасть.

А. Сорокин.

Вулакансен жалобисем

Капкан юлташ!

Шупашкарти 60¹/₄ номерлә перекет касси хай патне укҗа хывма пыракансене юратса йышан-масть. Әпә суйманнине төрөслеме эсә унта кантәрла иртни 2 сехет иртсен 3 сехет җурачен пыр. Сана та ытти вкладчиксене кўртмен пек пропусксәр кўртмессе. Җакан пирки санан страницунта җаван җинчен җырнине кураҗ килет тата перекет касси алакә җине: „перекет кас-сине кәме нимәнле пропуск та кирлә мар“ тесе җырса җаннине кураҗ килет.

Вкладчик №199

Капкан тус!

Промсоюзра ларакансем: пирён план, чөр-тавар җителәксәр пирки, тулмаре, тессе. Апла пулсан кураҗак-чўлмек каларасси юлса пыни те там җукран килнә.

Кала вёсене: Чаваш республикинче там тем чухлах. Көресе тытса сөрчавма сөҗ ўркенмелле мар. Ман шухайшампа. кунта тайман кураҗак-чўлмексем кәна мар, ёҗе илсе пыма пөлмен работниксен ячәне там памятниксем лартма та пулать.

Семенов.

Савна Капкан.

Улатәрти педучилище столовай пуҗләхә: Эй, йәс пыр! Җиме тиркет! — тесен те кун җинчен җыратаных.

Унти столовая ниста җук техникапа рекон-струкциленә. Чей ёҗме ларсан, чей шывне стака-канпа намаҗсә, тарелка җине җапалапа антарса парасе, вара чейне, яшка җинә чухнехи пек, кашакпа сыпса „ёҗетән“.

Пирён те ытти җынсем пекех кофене чей шывне стаканпа ёҗсә килет. Столовая пуҗләхне сөнә вёрену җулә пусланиччен стакансем туянма хушасчә. Әпир кофене чее тарелкаран кашакпа сыпса „җиме“ вәтанатпәр.

Б. Иванов.

Секретарь и вып. редактор И. ИЛЛАРИОНОВ.

Зам. отв. редакт. В. ЯКОВЛЕВ..

Сдано в производство 10/VI-39 г. Подписано к печати 28/VI-39 г. Уполномоч. Чувашиглавлита № 1230. Заказ № 354.

Формат бум. 58×84¹/₈. Объем 2,5 п. л. Тираж 5500 экз. Изд. газ. „Чаваш Коммуне“, г. Чебоксары, тип. № 1 НКМП ЧАС СР

ФАШИЗМ СЕРШЫВЁНЧИ КАЛАСУРАН

- Урнă йытă пулас ку?
- Урнă йытă сав.
- Мён пирки урма пултарнă-ха вăл?
- Урнă фашистсен ораторён сурчакёпе сёлехи ун сине лекнё пулас.